

Universitetsstyret
Universitetet i Bergen

Arkivkode:
Sak nr.: 2013/3971

Styresak: 65/13
Møte: 26.09.13

Innspill til langtidsplanen for forskning og høyere utdanning

Bakgrunn

I stortingsmelding 18 (2012-2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* varsler Regjeringen at den ville lage en langtidsplan for forskning og høyere utdanning. Universitetet ga kommentarer til meldingen til Stortingets KUF-komité i brev i 7.4.13 (vedlegg 1). I uttalelsen ble det uttrykt støtte til å få utarbeidet en langtidsplan for forskning, med vekt på langsiktige planer for infrastruktur, som bygninger og omfattende forskningsutstyr og langsiktige planer for studier og forskerutdanning. Brev fra Studentparlamentet fulgte universitetets brev.

Innspill fra Universitetet i Bergen

I brev fra Kunnskapsdepartementet 1.7.13 (vedlegg 2) ble det invitert til å komme med innspill til langtidsplanen. Langtidsplanen skal legges frem høsten 2014.

Kunnskapsdepartementet har ønsket at arbeidet med planen skal bruke arenaer for åpne diskusjoner om prioriteringer av ressursene til forskning og høyere utdanning. I samarbeid med UiB inviterte departementet til åpent høringsmøte 26.august. I dette innspillsmøtet ble prioriteringer innenfor forskning og utdanning drøftet. I møtet deltok representanter fra andre forsknings- og utdanningsmiljø, næringsliv og offentlig sektor.

Fakultetene, Universitetsmuseet, Universitetsbiblioteket, Studentparlamentet og organisasjonene er invitert til å komme med innspill til langtidsplanen, med frist 13.09.13. Forskningsutvalget og Utdanningsutvalget har drøftet henvendelsen fra departementet.

Det har kommet innspill fra fakultetene, noen av organisasjonene og fra studentene. Alle kommentarene er samlet i vedlegg 3.

Et foreløpig utkast til innspill fra Universitetet i Bergen finnes i vedlegg 4. Dette forslaget har ikke innarbeidet alle momentene fra fakulteter og andre enheter. Forslaget legges fram for styret til drøfting. Endelig innspill fra universitetet skal oversendes departementet 15.10.

Skissen til innspill fra UiB legges fram for styret til diskusjon, med følgende forslag til

Vedtak:

Universitetsstyret slutter seg til forslaget til innspill til langtidsplanen for forskning med de kommentarene som framkom i møtet.

13.09.13 Heidi Anette Espedal/Bjørn Einar Aas/Tore Tungodden

Vedlegg:

1. Brev fra UiB til Stortingets KUF-komite
2. Invitasjon til å komme med kommentarer fra Kunnskapsdepartementet
3. Invitasjon til og uttalelser fra fakulteter, museet, organisasjonene og Studentparlamentet
4. Utkast til innspill til langtidsplanen for forskning og høyere utdanning

17/9-2013
Heidi Anette Espedal

UNIVERSITETET I BERGEN

VEDL. SAK NR.: 65-1
STYRE MØTE 26/9-2013

Stortingets KUF-komité

Referanse
13/3971

Dato
07.04.2013

Kommentarer til Meld.St.18 (2012-2013): Lange linjer – kunnskap gir muligheter

Universitetet i Bergen vil gjerne gi noen kommentarer til Meld.St.18. Innledningsvis vil vi understreke at vi mener forskningsmeldingen har svært mange analyser som vi deler og mange positive og viktige tiltak. Våre kommentarer støttes av Studentparlamentet. Vi vedlegger i tillegg uttalelse fra Studentparlamentet.

I stortingsmeldingen understrekes betydningen av å se *forskning og utdanning* i sammenheng, at forskningspolitikken må ses i sammenheng med politikken for høyere utdanning. Dette er svært viktig. Høyere utdanning er karakterisert av den nære forbindelsen til forskning, med prinsippet om at all høyere utdanning skal være forskningsbasert. For universitetene er dette grunnleggende, med utdanning basert på aktive forskeres innsats og med involvering av studentene i forskning. Det er viktig at målet om å styrke omfanget av studentaktiv forskning er sentralt i forskningspolitikken.

Stortingsmeldingen vektlegger behovet for og viser forpliktelse til å satse *mer ressurser* på forskning. Vurderingen av behovet for økte ressurser til forskning støttes og det forventes at intensjonene følges opp. Med landets ressurser og økonomiske situasjon er det rimelig og viktig at det satses på forskningsinstitusjonene, og i særdeleshet på universitetene, som har grunnforskning som hovedoppgave.

Universitetet i Bergen støtter regjeringens påpekning av behovet for *større diversitet* mellom institusjonene innenfor forskningssystemet. I første rekke vil vi støtte vurderingene av at det er og at det bør kunne være større forskjeller mellom universitetenes profil. Etter at det ble åpnet for at høyskoler kunne akkrediteres til universiteter på grunnlag av noen kriterier, har forskjellene blitt større mellom på den ene siden de store forskningsuniversitetene, med forskning i bredden, og de nyere universitetene som er tuftet på høyskoleutdanning og med forskning i noen miljøer. Vi støtter forslaget om å gi mulighet til noen få breddeuniversiteter til å styrkes ytterligere med ambisjon om å være i den internasjonale forskningsfronten. Universitetet i Bergen er et internasjonalt anerkjent forskningsuniversitet og er beredt til videre og prioritert innsats for å styrke denne profilen.

Forslaget om å utarbeide en *langtidsplan* for norsk forskning, med vekt på langsiktige planer for infrastruktur, som bygninger og omfattende forskningsutstyr, og langsiktige planer for studier og forskerutdanning støttes med entusiasme. Selv om institusjoner som selv forvalter sin eiendomsmasse, som UiB, gjennom de siste årene har satset mer planmessig på å prioritere fornyelse og vedlikehold av eiendomsmassen, er det et etterslep i oppgradering og fornyelse av infrastrukturen. Dette gjelder ikke minst ressurser til rehabilitering av bygg, nybygg og avansert utstyr til forskning. Den teknologiske utviklingen har gjort det både nødvendig og krevende å prioritere nok ressurser til utstyr. Samarbeidet mellom universitetene og Forskningsrådets forvaltning av ressurser til store utstyrsinvesteringer de

Universitetsledelsen
Telefon 55 58 20 01/02
Telefaks 55 58 96 43

Postadresse
Postboks 7800
5020 Bergen

Besøksadresse
Muséplass 1
Bergen

Saksbehandler

siste årene er positive forhold, men det trengs mer ressurser og mer langsiktig planlegging og forpliktelser til ressursøkning.

I meldingen varsles en *gjennomgang av dagens finansieringsmodell* for universitetene og høyskolene. Vi er enige i at det alltid vil være grunner som taler for å gjennomgå slike modeller når de har virket over tid. Samtidig vil vi ta til orde for at det er viktig ikke å etablere komplekse og detaljerte modeller. For universitetene er rammen som gis fra departementet viktigst, det er basisbevilgningen som gir mulighet til å forfølge institusjonens strategier og mål. Grunnforskning som universitetenes hovedoppgave, krever langsiktighet og rom for å kunne ta risiko i forskningen. Vi vurderer i utgangspunktet dagens resultatbaserte omfordelingsmodell som detaljert nok og ønsker ikke at større del av universitetenes budsjettildeling fra departementet blir omfattet av resultatmodeller. Vi er enige i at kvalitet må være hovedkriteriet i en slik gjennomgang. Det er universitetenes handlingsrom til å satse på grunnleggende forskning og forskningsbasert utdanning som er avgjørende for utvikling av ny kunnskap og av utdanning av høy kvalitet. Vi deltar likevel gjerne i en gjennomgang.

Universitetet i Bergen hilser forslaget om å etablere *innstegsstillinger* velkommen. For at det skal gi styrket mulighet til å rekruttere fremtidens forskere, er det avgjørende at stillingene gis nye ressurser. Vi ser uansett fram til en konkretisering av opplegget for slike stillinger, som av prinsipielle grunner bør gis til alle fagområder. Opptrappingen av antallet øremerkede stipendiatstillinger fra 2003, med siste nytildeling i revidert statsbudsjett i 2009, har vært meget positivt, men det kreves flere slike tildelinger.

Forslaget om å etablere en ny *gaveforsterkningsordning* støttes. Selv om den nye ordningen ikke helt ut er beskrevet, vurderes det som riktig og nødvendig at institusjonenes autonomi vektlegges som grunnlag for utforming av den konkrete ordningen.

Arbeidet med å styrke open access- publisering er viktig, og det er en svært stor utfordring at forlagene priser slike muligheter så veldig høyt. For den enkelte institusjon er det vanskelig å få dette til, og økt felles innsats med nasjonale ordninger for finansiering vil være bra.

Vi støtter forslaget om å utrede en ordning med finansiering av doktorgradsløp for offentlig sektor, tilsvarende nærings-ph.d- ordningen. Vi vil vektlegge at doktorgradsløpene vil være som de ordinære, med samme krav til doktorgradsutdanning og kvalifikasjoner, samtidig som det vil være en spesiell finansieringsordning, med bidrag fra offentlig sektor, tilsvarende det som er tilfelle for kandidater som deltar i ordningen med nærings-ph.d.

I stortingsmeldingen er betydningen av ressursinnsats for forskning innenfor humaniora tatt opp. Vi støtter intensjonen om styrket forskningsinnsats innenfor humaniora og samfunnsvitenskap.

Stortingsmeldingen omtaler Norges forskningsråd og rådets rolle i forskningspolitikken. Vi vil understreke forskningsrådets rolle som konkurransearena om forskningsmidler. NFR bør, etter vår vurdering, ha større mulighet til å arrangere konkurranser om frie midler til grunnforskning. Erfaringene fra fellesløftet er viktige og viser at det bør gis mer midler til fri grunnforskning. Dette vil også være fremmende for innovasjon og nyskaping. Vi er imidlertid skeptisk til at forskningsrådet skal ha en rolle overfor universitetene som forskningspolitisk endringsagent, eller at rådet skal få en rolle i grunnfinansieringen av universitetene. Begge deler vil være problematisk i relasjon til både universitetenes utdanningsaktivitet og universitetenes autonomi.

I forskningssystemet er instituttsektoren viktig som samarbeidspartner for forskningen ved universitetene. Vi er opptatt av at de ulike institusjonene i instituttsektoren på forskjellige måter representerer forskning som er komplementær til forskningen ved universitetene og at

instituttsektoren er en viktig karrierevei for det økende antallet doktorer som kreeres ved universitetene. Universitetene og forskningsinstituttene – generelt og i Bergen har mye samarbeid som er viktig – for institusjonene og for forskningen. Rene forskningsinstitutter bør imidlertid ikke integreres i universitetene, der hovedprinsippet er kombinasjonen av forskning og utdanning på alle nivå og i alle akademiske miljøer.

Vennlig hilsen

Sigmund Grønmo
rektor

Kari Tove Elvbakken
universitetsdirektør

Vedlegg:

Uttalelse fra Studentparlamentet i Bergen

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT***Kunnskapsministeren*VEDL. SAK NR.: 65-2
STYRE MØTE 26/9-2013

Etter adresseliste

Deres ref

Vår ref
13/2758

Dato

1.7.2013

Invitasjon til å komme med innspill til arbeidet med langtidsplanen for forskning og høyere utdanning

Regjeringen varslet i Meld. St. 18 (2012–2013) at den vil lage en langtidsplan for forskning og høyere utdanning. Forskningsbevilgningene skal fortsette å øke i årene framover. Regjeringen har høye ambisjoner om å utvikle høyere utdannings- og forskningsmiljøer i internasjonal toppklasse. For å få til dette må vi bruke ressursene langsiktig, koordinert og tydelig prioritert.

Arbeidet med planen starter nå, og jeg trenger innspill til arbeidet. Langtidsplanen skal være det viktigste dokumentet for prioriteringer innenfor forskning og høyere utdanning for de kommende årene. Svarene på spørsmålene i det vedlagte dokumentet vil være et viktig kunnskapsgrunnlag når Regjeringen skal vurdere hvilke prioriteringer som skal ligge til grunn for den første langtidsplanen. Jeg ønsker også at spørsmålene skal bidra til en åpen diskusjon om prioriteringene i forskning og høyere utdanning både i den enkelte virksomhet eller institusjon og i offentligheten.

Med hilsen

Kristin Halvorsen

Innspill til langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2015–2024

Om Langtidsplanen

I Norge brukes det mye ressurser på høyere utdanning og forskning. Regjeringen varslet i Meld. St. 18 (2012–2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* (Forskningsmeldingen) at den vil fortsette å øke forskningsbevilgningene i årene fremover. Regjeringen har høye ambisjoner om å utvikle høyere utdannings- og forskningsmiljøer i internasjonal toppklasse. Veksten i forskningsbevilgningene skal rettes inn mot de forskningspolitiske målene. Samtidig skal den stimulere til økt FoU-innsats i næringslivet. Innsatsen til forskning og høyere utdanning skal være langsiktig, koordinert og tydelig prioritert. Regjeringen starter derfor nå arbeidet med den første langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning skal være et verktøy for å sørge for at investeringene ses i sammenheng. Den skal inneholde prioriteringer for forskning og høyere utdanning i et tiårsperspektiv, og prioriteringene skal legge føringer for hvordan vi innretter investeringer i blant annet kunnskapsbygg, forskningsinfrastruktur, stipendiater og studieplasser. Langtidsplanen skal være et verktøy for å spisse innsatsen på områder hvor Norge har strategiske fortrinn, eller for å dekke fremtidige behov for kunnskap på viktige områder. Samtidig skal langtidsplanen gi rom for nytenkende og grenseoverskridende forskning som kan gi oss ny erkjennelse på lang sikt.

Proessen frem mot at planen legges frem

Langtidsplanen skal legges frem høsten 2014. Kunnskapsdepartementet ønsker at arbeidet med planen også skal skape arenaer for åpne diskusjoner om prioriteringer av ressursene til forskning og høyere utdanning. Denne invitasjonen om innspill er avsparket for denne prosessen, og innspillene skal være en del av kunnskapsgrunnlaget for Regjeringens arbeid med planen. Kunnskapsdepartementet vil komme tilbake til andre arrangementer som skal gjennomføres.

Kunnskap gir muligheter

Vi kan ikke i dag forutsi hvordan samfunnet og næringslivet vil være om 30 år, men vi vet at kunnskap vil være nøkkelen til å skape morgendagens samfunn. Vi har en del fortrinn i Norge i form av naturressurser, men også i form av internasjonalt ledende kunnskap. Disse fortrinnene må vi fortsette å utnytte godt og videreutvikle. I kunnskapspolitikken vil det alltid være et spørsmål om balanse mellom tilstrekkelig kunnskapsmessig beredskap og tydelige prioriteringer. I arbeidet med langtidsplanen ønsker vi innspill på hva Norge bør prioritere fremover.

Meld. St. 12 (2012–2013) *Perspektivmeldingen 2013* peker på at evnen vår til å ta i bruk og utnytte de mulighetene teknologien skaper, har avgjørende betydning for den økonomiske veksten på lang sikt. Fortsatt høy økonomisk vekst fordrer et høyt kunnskapsnivå i befolkningen og gode incentiver til innovasjon og omstilling, slik at vi kan fortsette å bedre anvendelsen av arbeidskraft, kapital og naturressurser.

Forskningsmeldingen viser til at det er omstillingsbehov i både næringslivet og offentlig sektor og at høyere utdanning og forskning er sentrale virkemidler for å møte disse omstillingsbehovene. Kombinasjonen av gradvis redusert aktivitetsnivå i petroleumsrelatert virksomhet, økende kunnskapsbasert konkurransekraft fra BRIKS-landene (Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika), færre yrkesaktive per innbygger og en generell aldring i befolkningen skaper utfordringer, men gir også muligheter. Den endrede demografien får store konsekvenser for helse- og omsorgstjenestene. Klimaendringene vil kreve tiltak for å bremse den globale oppvarmingen, men også tilpasninger til endringer i alle sektorer i samfunnet. Dette er felter som må vies spesiell oppmerksomhet i årene framover.

Norge har i dag et høyt verdiskapings- og produktivitetsnivå. Dette danner grunnlaget for velferd. For å kunne opprettholde konkurransekraften og velferdsnivået, vil Norge i stadig større grad måtte bruke kunnskap som konkurransefortrinn. Effektene av kunnskapsinvesteringer virker over lang tid. Derfor må investeringene også møte mer langsiktige behov for omstilling. I et lengre tidsperspektiv vil vekstevnen i fastlandsøkonomien få økt betydning for verdiskapingen i Norge. Offentlig sektor sysselsetter 30 prosent av landets arbeidsstyrke og utgjør en stor andel av norsk økonomi. Vi trenger en kontinuerlig utvikling av de offentlige tjenestene for å gjøre dem bedre og for å sikre en mer effektiv ressursbruk.

Gode koblinger mellom forskning, høyere utdanning og innovasjon er viktig for vår omstillingsevne. Koblingene er viktige for at samfunnet skal få glede av den kunnskapen som skapes. Samtidig skal det forskes på de riktige tingene og kunnskapsproduksjonen skal ha høy kvalitet. Det meste av verdens kunnskapsproduksjon finner sted utenfor Norges grenser. En styrket forankring i internasjonalt forskningssamarbeid er også avgjørende for at Norge skal kunne hevde seg i en verden der stadig flere land investerer tungt i forskning og høyere utdanning.

Et kunnskapsgrunnlag for prioriteringer

De overordnede, langsiktige målene for forskningspolitikken slås fast i Forskningsmeldingen.

Innsatsen skal rettes inn mot fem strategiske mål:

- løsninger på globale utfordringer, særlig innenfor miljø, klima, hav, matsikkerhet og energi
- god helse, mindre sosiale helseforskjeller og helsetjenester av høy kvalitet
- forskningsbasert velferdspolitik og profesjonsutøvelse i velferdstjenestene
- et kunnskapsbasert næringsliv i hele landet
- næringsutvikling innenfor områdene mat, marin, maritim, reiseliv, energi, miljø, bioteknologi, IKT og nye materialer/nanoteknologi.

For å oppnå dette har Forskningsmeldingen fire tverrgående mål: et velfungerende forskningssystem, høy kvalitet i forskningen, høy grad av internasjonalisering i forskningen og effektiv utnyttelse av forskningsressursene og -resultatene. Disse målene skal ligge til grunn for arbeidet med langtidsplanen. Det samme skal de overordnede målene og prioriteringene for universitetene og høyskolene, jf. Prop. 1 S (2012–2013). Langtidsplanen skal være en konkretisering av de overordnede målene. Nedenfor stiller vi derfor en rekke spørsmål for å identifisere hvilke behov næringslivet og offentlig sektor ser i et tiårsperspektiv. Deretter stiller vi forsknings- og utdanningsmiljøene spørsmål om hvordan de vil prioritere for å bidra til å nå de overordnede målene for forskning og høyere

utdanning. Innspillene Kunnskapsdepartementet ber om nå, skal være en del av kunnskapsgrunnlaget når Regjeringen skal vurdere hvilke prioriteringer som skal ligge til grunn for den første langtidsplanen.

Vi ønsker ikke innspill til langtidsplanen som handler om alt, men korte og tydelige innspill om det som i et tiårsperspektiv er det viktigste.

Kunnskapsdepartementet mottok nærmere 100 innspill til arbeidet med Forskningsmeldingen. Disse har vært viktige i arbeidet med meldingen og vi vil også dra nytte av dem i arbeidet med langtidsplanen.

Spørsmål til næringslivet og offentlig sektor¹

- *Hvilken type kunnskap og kompetanse vil deres virksomhet trenge om 10 år?*
- *Hvordan har dere tenkt å skaffe dere eller beholde den kunnskapen og kompetansen dere trenger?*
- *Hva kreves av høyere utdannings- og forskningsmiljøene for å dekke fremtidens behov, og hvordan planlegger dere å samarbeide med dem?*
- *Hvilken kunnskap og kompetanse vil deres virksomhet ha mindre behov for?*
- *Nevn, i prioritert rekkefølge, hvilke tre temaområder Regjeringen bør prioritere innenfor forsknings- og høyere utdanningspolitikken for å støtte opp under de behovene dere har.*

Spørsmål til universiteter, høyskoler, helseforetak og forskningsinstitutter

- *De overordnede målene for forsknings- og høyere utdanningspolitikken og behovene for omstilling for å møte fremtidens utfordringer ble skissert ovenfor. Nevn, i prioritert rekkefølge, hvilke 3 temaområder din institusjon vil prioritere å være spesielt gode på om 10 år.*
- *Hvilke aktører i samfunnet vil det være særlig viktig å samarbeide med for å følge opp prioriteringene?*
- *Hvordan kan disse prioriteringene bidra til å nå de overordnede målene for forskningspolitikken og høyere utdanningspolitikken, opprettholde konkurransekraft og bidra til omstilling i næringslivet og offentlig sektor?*
- *Hvilke innsatsfaktorer (f.eks studieplasser, rekruttering og kompetanse, infrastruktur, bygg, midler gjennom Forskningsrådet, internasjonalt samarbeid, innovasjonsvirkemidler osv.) vil være viktigst og særlig kritiske investeringer for å følge opp prioriteringene?*
- *Dersom din institusjon fikk en realøkning i de offentlige bevilgningene på 20 pst. fordelt over de neste 10 årene, hvordan ville dere benytte disse midlene for å følge opp prioriteringene deres innenfor forskning og høyere utdanning?*
- *Dersom din institusjon fikk en realnedgang i de offentlige bevilgningene på 20 pst. fordelt over de neste 10 årene, hva ville dere kutte for å kunne følge opp prioriteringene deres innenfor forskning og høyere utdanning?*

Spørsmål til interesseorganisasjoner og andre aktører

- *Hvilken type kunnskap og kompetanse vil næringslivet og offentlig sektor trenge om 10 år?*

¹ Unntatt universiteter, høyskoler og helseforetak

- *Nevn, i prioritert rekkefølge, de tre temaområdene Regjeringen bør prioritere innenfor forsknings- og høyere utdanningspolitikken for å støtte opp under disse behovene, de overordnede målene for forsknings- og høyere utdanningspolitikken og bidra til at Norge får forsknings- og høyere utdanningsmiljøer i toppklasse?*

Mottak av innspill

Innspillene sendes på e-post til langtidsplan@kd.dep.no innen 15. oktober 2013. Alle innspill som mottas vil bli publisert på www.regjeringen.no/kd/langtidsplan

Dersom dere har spørsmål om invitasjonen eller arbeidet med langtidsplanen, kan dere ta kontakt på langtidsplan@kd.dep.no

UNIVERSITETET I BERGEN

VEDL. SAK NR: 65-3
STYREMØTE 26/9-2013

Fakultetene
Universitetsmuseet
Universitetsbiblioteket
Organisasjonene
Studentparlamentet

Referanse
2013/3971-MAUHA

Dato
15.08.2013

Høring - Invitasjon til innspill til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning

Regjeringen vil legge frem en langtidsplan for forskning og høyere utdanning i 2014. Den som skal inneholde prioriteringer innenfor forskning og høyere utdanning de kommende årene. Kunnskapsdepartementet har invitert til innspill til denne langtidsplanen. I invitasjonen har departementet formulert en rekke spørsmål til institusjonene for forskning og høyere utdanning (se vedlegg).

I forbindelse med arbeidet med langtidsplanen har Universitetet i Bergen sammen med kunnskapsminister Kristin Halvorsen invitert til et innspillsmøte på Kvarteret mandag 26. august klokken 15.00.

Vi ber med dette om kommentarer til et samlet innspill fra Universitetet i Bergen. Kommentarene må være oss i hende senest **fredag 13. september**. Det legges opp til drøftinger i forskningsutvalget og utdanningsutvalget. Forslag til uttalelse fra universitetet planlegges lagt fram for universitetsstyret i møte 26. september.

Vennlig hilsen

Dag Rune Olsen
rektor

Kari Tove Elvbakken
universitetsdirektør

Vedlegg:
Invitasjon fra KD til innspill til langtidsplan

Kopi
Studieadministrativ avdeling
Forskningsadministrativ avdeling

Universitetsledelsen
Telefon 55 58 20 01/02
Telefaks 55 58 96 43

Postadresse
Postboks 7800
5020 Bergen

Besøksadresse
Muséplass 1
Bergen

Saksbehandler
Maud Hansen

UNIVERSITETET I BERGEN

Det humanistiske fakultet

Universitetsdirektørens kontor

Referanse

2013/3971-UNU

Dato

13.09.2013

Innspill til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning

Vi viser til brev datert 15.08.13 der fakultetene blir bedt om kommentarer til et samlet innspill fra Universitetet i Bergen til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning.

Det humanistiske fakultet står for omlag 20 % av forskningen ved Universitetet i Bergen målt i publikasjonspoeng. Humanistiske fag har en uunnværlig allmenndannelsesfunksjon i skoleverket og samfunnet som helhet. De frembringer språklig og kulturell kompetanse som er avgjørende for vår evne til internasjonal samhandling. Til tross for dette er humaniora-relatert kunnskap ikke nevnt med ett ord i plandokumentet.

UiBs humanistiske fakultet klarer seg svært godt i forhold til universitetets andre fakulteter i internasjonale rangeringer. Allmenne kvalitetskriterier gir derfor ingen grunn til å nedprioritere de humanistiske fagene ved UiB.

Plandokumentet mislykkes i å formulere en forskningspolitikk som har gyldighet og relevans for utdannelses- og forskingsfeltet som helhet. Vitenskap og utdanning utgjør et mangfold av kunnskapsområder som sammen bidrar til samfunnsutviklingen på ulike måter. Dette mangfoldet, som det ikke minst er universitetenes oppgave å ivareta, er ikke innreflektert i plandokumentet. Målsetningene er altfor selektive i forhold til sektorens samfunnsoppgaver som helhet. Klokskapen i så sterkt å fremheve nødvendigheten av prioriteringer er ikke innlysende. Samfunnet trenger åpenbart å opprettholde kompetanse på mange ulike fagfelt og å fremme vitenskapelig kultur som en verdi i seg selv. Plandokumentet mangler derfor balanse og helhetsperspektiver i sin forskningspolitiske tenkning.

Vitenskapssynet i plandokumentet er påfallende teknologisk. Det gir inntrykk av at det primært er innovasjon og konkurransekraft frembrakt av naturvitenskapene det skal satses på i fremtiden. Grunnforskningen, som er universitetets forskningsmessige primæroppgave, vies liten oppmerksomhet. Retorikken utelukker ikke at humanistisk forskning, eller grunnforskning generelt, kan tilkjennes verdi, men inneholder heller ikke noen signaler som oppmuntrer til slik forskning. Det er problematisk at kjerneverdier som akademisk og forskningsmessig frihet ikke er innreflektert og at det formidles en ensidig instrumentell forståelse av den samfunnsmessige betydningen av forskning og utdanning. Forskning synes å oppfattes som et verktøy og en premissleverandør for økonomisk drift og

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ePhorte

Det humanistiske fakultet
Telefon 55589380
Telefaks 55589383
post@hf.uib.no

Postadresse
Postboks 7805
5020 Bergen

Besøksadresse
Harald Hårfagresgt. 1
Bergen

Saksbehandler
Unni Karin Utvik
55582060

rasjonalisering av offentlig sektor, ved at den skaper incentiver til såkalt innovasjon og til effektivisering av ressursbruk.

Spørsmålene vi blir bedt om å ta stilling til, har dessverre liten relevans for humanistiske fag. Ønsket om å prioritere tre temaområder viser ingen forståelse for den generelle og langsiktige betydningen av å opprettholde faglig og tematisk bredde ved våre universiteter og uttrykker en heller naiv tro på at (politisk) styrt forskning kan gi innsikter som vil løse framtidens problemer. Humanistiske forskningsfelt og metoder skiller seg ofte fra natur- og samfunnsvitenskapene og skaper andre former for kunnskap. De inneholder gjerne en kritisk dimensjon og søker å gi en forståelse av sosiale og kulturelle prosesser som, om den ikke nødvendigvis gir umiddelbare løsninger på konkrete politiske utfordringer, likevel styrker samfunnets og borgernes generelle evne til å mestre slike prosesser. Et grunnleggende mål for både forskning og høyere utdanning ved universitetene er å utvikle kritisk tenkning og kunnskapsbegrunnede holdninger. Vi ser dette som en overordnet prioritering i forhold til det lite presise begrepet «temaområder».

Samtidig vil vi ikke unnlate å peke på noen områder der også humaniora gir kompetanse til å møte sentrale utfordringer i dagens samfunns- og næringsliv.

Plandokumentet nevner *globale utfordringer* og *internasjonalisering i forskningen*. Her er det grunn til å minne om at globaliserings- og internasjonaliseringsprosesser ikke bare er teknologiske og økonomiske, men i like stor grad språklige og kulturelle. Vi står midt oppe i omfattende kulturelle endringer både lokalt og på et globalt plan. Kunnskap om språk, fremmedspråklig artikulert kultur og ulike lands historie er derfor viktigere enn noensinne. Fakultetet har derfor sett det som viktig å bygge opp og styrke kompetanse i språk og kultur som retter seg mot Øst-Asia og Latin-Amerika. Samtidig behøves det kompetanseheving innen Europas kulturelle arv og språk, et felt som faktisk er blitt svekket i senere år. Kunnskap om Russland og Midtøsten er uomgjengelig nødvendig for å forstå hva som skjer i disse viktige delene av verden. Her besitter fakultetet samfunnsmessig viktig kompetanse både innen språk og i fag som historie og religionsvitenskap.

Vi vil også trekke fram den *innsikt i egen og andres kulturelle identitet* som skapes innen fag som arkeologi, kulturvitenskap, litteraturvitenskap, historie og religionsvitenskap, samt minne om at humaniora er en hovedarena for utvikling av undervisningskompetanse og dermed også en dannelsesarena for fremtidige generasjoners evne til kritisk og kunnskapsfundert refleksjon. Vi vil videre peke på hvor grunnleggende estetisk teori og kunsthistorie er for en *kritisk forståelse av dagens økende bruk av visualiseringer og bilder* i offentlig kommunikasjon. Fakultetet har også lagt vekt på å støtte forskning omkring *digitale medier* som dataspill, digitale læringsmetoder og litteratur i nye plattformer som internett, smarttelefoner og lesebrett. Det er likeledes kort vei fra nordstikken gjennom innsamling av stedsnavn til digitale kartverk, samt fra teoretisk lingvistikk til utvikling av kommunikasjonsverktøy for handikappede. Dette viser at «tradisjonelle» humanistiske fag også er i stand til å møte de samfunnsmessige utfordringene som skapes av ny teknologi og de fortolkningsbehov denne skaper.

Vi vil konkludere med at regjeringen vil være tjent med å støtte et mangfold av tilnæringsmåter innenfor forskning som helhet, ikke bare innenfor prioriterte temaområder. Viktige humanistiske metoder og kritiske teorier er ikke blitt utviklet ved å prioritere bestemte temaområder, men ved å raffinere fortolkende metoder og utforske nye måter å tilnærme seg språk, kultur, verden og kunnskap på. Humanistisk vitenskap besitter faktisk et

kunnskapstilfang og en metodisk erfaring som gir nødvendig kompetanse for å møte sentrale samfunnsutfordringer både i vårt eget land og globalt og fortjener derfor en viktigere plass i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning enn det nå legges opp til. Det er urovekkende for universitetene som samfunnsinstitusjoner at plandokumentet så ensidig betoner at universitetene bør satse på noen få temaområder og ber dem om å følge opp en slik snever satsing. Dette er uheldig ikke bare med hensyn til de humanistiske fagenes nødvendige breddeoppgaver, men også for universitetet som helhet siden en slik prioriteringstenkning nødvendigvis vil måtte gå ut over grunnforskningen generelt.

Vennlig hilsen

Einar Thomassen
prodekan

Trine Moe
fakultetsdirektør

UNIVERSITETET I BERGEN

Det juridiske fakultet

Universitetsdirektørens kontor

Referanse

2013/3971-JOSP

Dato

16.09.2013

Innspill fra Det juridiske fakultet til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning

Viser til henvendelse fra universitetsledelsen datert 15. august med høringsfrist 13. september, senere forlenget til 16. september.

Det juridiske fakultet har sett invitasjonen og de underliggende føringene i lys av vår strategiplan, vi har bedt om konkrete innspill fra forskergrupper og vi har vurdert langtidsplanens i forhold til våre planer og vår målsetning for undervisningen.

Vi oppfatter at bestillingen er å bidra til at UiB skal kunne utforme sitt innspill til departementet med hensyn til det som i et tiårsperspektiv er viktigst for forskning og høyere utdanning, gitt forskningsmeldingens fem strategiske mål:

- løsninger på globale utfordringer, særlig innenfor miljø, klima, hav, matsikkerhet og energi
- god helse, mindre sosiale helseforskjeller og helsetjenester av høy kvalitet
- forskningsbasert velferdspolitik og profesjonsutøvelse i velferdstjenestene
- et kunnskapsbasert næringsliv i hele landet
- næringsutvikling innenfor områdene mat, marin, maritim, reiseliv, energi, miljø, bioteknologi, IKT og nye materialer/nanoteknologi

og under hensyn til fire "tverrgående mål", som vi ser som midler i forholdet til de strategiske målene:

- et velfungerende forskningssystem
- høy kvalitet i forskningen
- høy grad av internasjonalisering i forskningen
- effektiv utnyttelse av forskningsressursene og -resultatene

Før vi besvarer de konkrete spørsmålene, vil vi peke på en problemstilling som ikke synes å være reist i notatet fra Kunnskapsdepartementet: Institusjonenes autonomi er en udiskutabel forutsetning for både forskning og undervisning. Dette prinsippet er på ingen måte uforenlig

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ePhorte

Det juridiske fakultet
Telefon 55589500
Telefaks 55589510
post@jurfa.uib.no

Postadresse
Postboks 7806
5020 Bergen

Besøksadresse
Dragefjellet, M.
Lagabøtespl. 1
Bergen

Saksbehandler
Johanne Spjelkavik
55589517

med en satsing på prioriterte målsetninger og sentrale virkemidler. Vi anser at det på alle måter er positivt at departementet legger opp til en slik langsiktig og målrettet satsing. Vi tror likevel at satsingen mer eksplisitt bør ses i sammenheng med prinsippet om autonomi – det er ikke ønskelig at forskningen på norske universiteter og vitenskapelige høyskoler får karakter av oppdragsforskning for regjering og storting.

Med disse forutsetningene har vi kommet fram til følgende svar på de konkrete spørsmålene:

1. Tre temaområder Det juridiske fakultet vil prioritere å være spesielt gode på om 10 år

Fra strategiplanen:

- a. Strafferett og straffeprosess
- b. Konkurrans- og markedsrett med særlig utvikling av EU- og EØS-rettslig kompetanse
- c. Formuerett
- d. Demokrati og rettsstat

Fra forskergruppene, utover dette:

- e. Folkerett
- f. Erstatningsrett
- g. Demokrati og velferdsrett, internasjonal handel og konkurranserett, marine spørsmål og bærekraftig marin økosystemforvaltning

Fakultetets konklusjon og anbefaling:

Demokrati og rettsstat er et skjæringspunkt mellom UiBs og fakultetets satsing, der vi anser at vi kan yte avgjørende bidrag. I arbeidet med å stryke denne satsingen fra fakultetets side, er det avgjørende at også andre fagområder styrkes – dette er både et vilkår for og en virkning av vår satsing.

Forskergruppene som har meldt sine bidrag, er sterke miljøer preget av unge forskere som med stor kraft går inn i sine oppgaver.

Særlig folkerett og øvrig internasjonal og overnasjonal rett (på alle rettsområder) vil være framtidige satsingsområder for Det juridiske fakultet, så vel innen forskning som innen utdanning. Det er vanskelig å se for seg løsninger på disse utfordringene uten et internasjonalt reguleringsystem, og dermed folkeretten som verktøy. Som eksempler nevner vi et planlagt prosjekt om regulering av Arktis. Et annet er en fersk doktoravhandling om retten til navigasjon i statenes eksklusive økonomiske sone. Poenget er altså at retten, og da særlig folkeretten, er en nødvendig komponent for å oppnå løsninger på globale utfordringer.

2. Viktige samarbeidsaktører

Fakultetet har formulert mål om samarbeid med ulike aktører i ulike sammenhenger. Knyttet til anbefalingen over, vil vi rette oppmerksomheten mot **forskningsinstitusjoner** nasjonalt og internasjonalt.

Forskerne innen de satsingsområdene vi har nevnt, har utviklet og utvikler nettverk, både felles og hver for seg. Vi verken kan eller vil angi noen prioriteringer eller

begrensinger på dette, men nevner: **offentlige institusjoner, sentrale regionale aktører, næringsliv.**

Det er naturlig at aktører med en rettslig vinkling på sin aktivitet står sentralt. På den annen side er vi i økende grad opptatt av å utvide vår radius i så måte, det gjelder både med hensyn til input til vår egen aktivitet, og med hensyn til vår deltakelse i andre fagområders aktivitet.

Når det gjelder utdanning, er **næringslivet – særlig større, internasjonale aktører** – sentrale for oss. For å utvikle utdanningen må vi samarbeide utover de tradisjonelle juristkretsene. Det gjelder både for å undersøke hvordan utdanningen bør innrettes for å løse framtidige oppgaver, og det gjelder med hensyn til innholdet i utdanningen: Vi må møte etterspørselen etter kandidater som tenker helhetlig sammen med andre fagområder, rundt de løsningene som etterspørres. Det innebærer at store arbeidsgivere har betydning: Hvilke kvalifikasjoner trenger de? Hvordan kan de selv bidra til å skaffe dem? På samme måte må andre utdanningsinstitusjoner – også utenlandske – inngå i vår samarbeidssfære.

3. Prioriteringene som virkemiddel for å nå de overordnede målene

En høyt utviklet rettsvitenskap vil i seg selv bidra til at Norge er i stand til å tilpasse en rettslig infrastruktur til stadige skifter i teknologi og internasjonal interaksjon, kommersielt og teknologisk.

En forskningsfront innen demokrati og rettsstat, i nær tilknytning til folkerett og internasjonal og overnasjonal rett, vil være et svært tjenlig redskap – antakelig en nødvendig forutsetning – for de strukturene som må bygges for å løse de globale utfordringene.

En utdanning som på den ene siden er overbevisende forskningsbasert og på den andre siden har svært åpne kanaler til et næringsliv i rask utvikling, vil være både mål og middel: Slike kandidater vil selv inngå som aktører og de vil kunne tilrettelegge for andre fagområders aktivitet.

4. Innsatsfaktorer

- Rekruttering: rammebetingelser for forskning må være slik at vi rekrutterer "de beste". Det gjelder så vel lønnsbetingelser og karrieremuligheter, som tid til forskning.
- Utdanning: Begrepet "studiekvalitet" inneholder antakelig både utfordringen og løsningen.
 - o En gjennomgående evaluering av kvalitetsreformen med sikte på ikke bare å kartlegge hva som har skjedd siden 2003, men med sikte på å undersøke om mål er nådd – forutsatt en klar målformulering. Dernest å undersøke hvilke virkemidler som har vært effektive.
 - o Vi ønsker oss en debatt om hvordan vi rekrutterer studenter, og en nedtoning av målet om å ha *mange* søkere. Vi ønsker oss de *riktige* søkerne. Til nå har "studiekvalitet" hatt tungt innslag av

undervisningskvalitet og læringsmiljø. Vi tror vi bør utvide forståelsen til også å omfatte opptakskvalitet – rekrutterer vi de "riktige" studentene med den modellen vi har nå?

- Finansieringsmodellen bør innrettes mer mot å belønne kvalitet, og mindre mot å belønne kvantitet. I dag er det «REMA1000-modellen» som gjøres gjeldende; dvs. det er primært ved hjelp av økt volum at bevilningene øker.

5. 20 % realøkning

Øke bemanningen i undervisningen. Etter vår oppfatning ville det gi et vinn-vinn resultat: Undervisningen kommer nærmere et mål om å innrettes mot den enkelte student, og forskerne får frigitt mer tid til forskning.

6. 20 % realnedgang

Forskning: Vi ville kuttet prosjekter, og begynt med de som tematisk ligger fjernest fra de strategiske satsingsområdene. Vi erkjenner at det ville bli svært tungt å reetablere denne forskningen hos oss, slik at tapet ville ha ringvirkninger utover den umiddelbare nedgangen. Det ville likevel antakelig være det minste av flere onder.

Vennlig hilsen

Asbjørn Strandbakken
dekan

Øystein L. Iversen
fakultetsdirektør

UNIVERSITETET I BERGEN
Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

Universitetsdirektørens kontor

Referanse

2013/3971-KRB

Dato

16.09.2013

Høring - Invitasjon til innspill til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning - uttalelse fra Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

Vedlagt finnes uttalelse fra Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet.

Vennlig hilsen

Helge K. Dahle
dekan

Kristin Bakken
assisterende fakultetsdirektør

Kopi:
Institutter og sentre

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ePhorte

Det matematisk-naturvitenskapelige
fakultet
Telefon 55582062
Telefaks 55589666
post@mnfa.uib.no

Postadresse
Postboks 7803
5020 Bergen

Besøksadresse
Allég. 41, Realfagbygget
Bergen

Saksbehandler
Kristin Bakken
+47 55 58 31 43

Bergen 16. september 2013

Til universitetsledelsen
Fra Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

Innspill til regjeringens langtidspan for forskning og høyere utdanning

Selv om vi i vår uttalelse vektlegger perspektiver som har særlig stor betydning for Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, og vi ikke har tatt mål av oss å dekke perspektiver og prioriteringer for hele UiB, har vi tilstrebet å bruke mest mulig generelle formuleringer med håp om at det skal kunne være til hjelp til utforming av høringssvaret til UiB.

Innledningsvis vil vi påpeke at det i notatet fra KD skisseres rammer og overordnede perspektiver for den planlagte langtidspanen, som inkluderer mange vesentlige aspekter og som vi i stor grad kan slutte oss til.

I det følgende svarer vi på de konkrete spørsmål som stilles vår sektor.

«De overordnede målene for forsknings- og høyere utdanningspolitikken og behovene for omstilling for å møte fremtidens utfordringer ble skissert ovenfor. Nevn, i prioritert rekkefølge, hvilke 3 temaområder din institusjon vil prioritere å være spesielt gode på om 10 år.»

Ettersom det aller meste av kunnskapsproduksjon og innovasjon i verden skjer utenfor Norges grenser, er det viktig for Norge å ha institusjoner som er i stand til å formidle og benytte nye resultater nasjonalt. UiB har som et breddeuniversitet et nasjonalt ansvar for dette, og vi vil legge stor vekt på å videreutvikle vår brede kompetanse. I denne bredden, ved alle fakulteter, har UiB fagmiljøer som innen sine felt er blant de ledende i verden. UiB vil videreutvikle disse og tilrettelegge for at flere slike vokser fram. I tillegg har UiB tre brede tematiske satsingsområder der vi ønsker å være blant de ledende i verden, innen:

- marin forskning og utdanning
- klimarelatert forskning og utdanning
- utviklingsrelatert forskning og utdanning

Et annet strategisk viktig tematisk område for Norge, der UiB har stor aktivitet, er forskning og utdanning knyttet til polområdene. Vi har imidlertid ikke definert «polar forskning og utdanning» som et eget satsingsområde i dette innspillet, men vil understreke at både vår marine og vår klimatiske aktivitet har tunge polare komponenter, der vi er helt på høyden med andre institusjoner som markedsfører en «polar» strategi.

Slik vi ser det er UiBs tre overordnede tematiske satsingsområder godt forankret i de overordnede målene for den nasjonale forskningspolitikken slik de er skissert i *Lange linjer*, knyttet til både globale utfordringer og næringsutvikling.

Marin forskning og utdanning

Den marine forskningen har vært sentral helt siden opprettelsen av UiBs forløper, Bergens Museum, i 1825. Som følge av den langsiktige satsningen er UiBs geofaglige og biofaglige miljøer relativt sett større enn ved sammenlignbare universiteter, og de er også langt fremme

målt i vitenskapelig produktivitet og i siteringer per fast vitenskapelig stilling¹. Nesten samtlige av UiBs SFF-, SFI- og FME-er er marine eller har en sterk marin komponent. Det gjelder også UiBs kandidat i SFU-finalerunden. UiBs marine satsning er meget bred og omfatter mange store forskningstema, som:

- *De store spørsmål*: Havenes dannelse og geodynamikk, livets opprinnelse, samspillet mellom geosfæren og biosfæren, evolusjonens hovedlinjer, Jordens klima og utvikling
- *Havets miljø*: Klima, biodiversitet, økologi, havets helse og miljøtilstand
- *Fornybar energi*: Havvind, bølgekraft, tidevann, bioenergi
- *Nye marine ressurser*: Mineralressurser i dyphavet, gasshydrater langs kontinentalmarginer, bioprospektering: havets molekyler
- *Mat*: Bærekraftig havbruk, fiskehelse, produktive og bærekraftige økosystem, fiskeri
- *Helse*: Helsefremmende ernæring
- *Havobservasjon*: Observasjonsteknologi

Klimarelatert forskning og utdanning

Klimaforskningen i Bergen har dype røtter tilbake til begynnelsen av 1900-tallet, med Nansen og Helland-Hansen som viktige pionerer. Den neste fasen kom med Vilhelm Bjerknes og Bergenskolen innen meteorologi da Geofysisk institutt ble opprettet i 1917. Klimaforskningen har vært viktig for flere institusjoner i Bergen, tydeliggjort i vår tid gjennom Bjerknessamarbeidet som ble til Bjerknessenteret (UiB, HI, Uni og NERSC) og Senter for klimadynamikk. Etersom klimaendringer påvirker Jorden, livet og menneskeheten på så mange måter, har UiB som målsetning at klimaforskningen skal inkludere fagmiljøer i hele universitetets bredde. UiB sin satsning på klima er meget bred og omfatter mange større forskningstema:

- Fortidens klimaendringer
- Nåtidens klimaendringer
- Hav, sjøis og atmosfære prosesser
- Biogeokjemiske kretsløp
- Fremtidsklima og regionale effekter
- Fornybar energi (som havvind, bølgekraft, tidevann, bioenergi)
- Mat og helse (som grunnlaget for produktive og bærekraftige økosystem)
- Klimatiltak (som CO2 lagring, teknologiutvikling)
- Rettsvitenskap, språk og kommunikasjon

Vårt mål er å integrere den klimarelaterte aktiviteten ved de ulike fakultetene i enda større grad enn i dag.

Utviklingsrelatert forskning og utdanning

UiBs utviklingsrelaterte forskning inkluderer forskning som er relevant for å forstå sammenhenger og endringsprosesser på globalt, regionalt og lokalt nivå, men omfatter også samarbeid om kompetanseoppbygging ved universiteter og forskningsinstitusjoner i utviklingsland. Dette involverer svært mange fagområder ved universitetet, deriblant naturvitenskapelige miljøer innen økologi, klima, energi, naturressurser og teknologi.

¹ Nordforsk 2011. *Comparing Research at Nordic Universities using Bibliometric Indicators*. Nordforsk Policy Briefings 4-2011. http://www.nordforsk.org/files/rapp.bib.2011.pub_21.5.11

UiB har omfattende aktivitet knyttet til marine og klimatiske problemstillinger, og mye av den utviklingsrelaterte aktiviteten ved UiB inngår i disse tematiske områdene. Marin utviklingsrelatert forskning på ressurser i havet, marin biodiversitet, akvakultur og fiskehelse bidrar til økt kunnskap om viktige forvaltningsspørsmål i utviklingslandene, i tillegg til å gi kunnskap på globalt nivå.

Konsekvensene av klimaendringene vil i høyeste grad påvirke utviklingslandene i verden, og UiB har samarbeid med en rekke utviklingsland innen klimaforskning. Innen oseanografi er det bygget opp langsiktig samarbeid over flere tiår. Kunnskap om værsystemer og prosessering av værobservasjoner har stor betydning for f.eks. landbruk, fiskeri og helse. UiBs omfattende forskning og kompetanse innen klimaspørsmål bidrar også til økt kunnskap om hvordan klimaendringene påvirker blant annet værforhold, fiskeriressurser og biodiversitet, samt vannrelatert mikrobiologi.

Den utviklingsrelaterte forskningen ved UiB inkluderer også utvikling av teknologiske løsninger for bedre helsetjenester, i tverrfaglig samarbeid mellom teknologimiljøer og helseforskningsmiljøer.

Energi

Energi omfattes av *Lange linjers* fem strategiske mål både knyttet til *globale utfordringer* og til *næringsutvikling*, og «energirelatert forskning og utdanning» er et svært viktig område for UiB for alle våre tre tematiske satsninger. Dette tverrfaglige området vil bli viet særskilt strategisk oppmerksomhet ved UiB og hos våre regionale samarbeidspartnere de kommende årene, og vi gir derfor temaet en utdypning i det følgende.

Forskning på energi i Bergen har lange tradisjoner knyttet mot geofysikk og geologi. På 60 og 70 tallet var de geovitenskapelige miljøene ved UiB sentrale i kartleggingen av kontinentalsokkelen, samtidig som tunge teknologisk orienterte miljø arbeidet med kjernefysisk fusjon. Utover 70 og 80-tallet foregikk det en gradvis omstilling mot petroleumsforskning innen fysikk, kjemi, og anvendt matematikk. Som konsekvens av dette ble SFF Centre for Integrated Petroleum Research opprettet i 2003. I tillegg til økt utvinning er det etablert stor aktivitet knyttet mot ikke-konvensjonelle ressurser, spesielt utvinning av metan fra hydratis. Som del av kvalitetsreformen ble studieprogrammet i Prosess- og petroleumsteknologi etablert og er nå det mest populære ved MN-fakultetet. De siste 10 årene er forskning og utdanning knyttet mot fornybar energi og energiomstilling blitt prioritert og UiB er sentral partner i flere sentre:

- FME SUCCESS (CO2-lagring)
- FME NORCOWE (havvind)
- SFI Michelsensenteret (målevitenskap og teknologi, hovedsakelig inn mot petroleum)
- CGER (nasjonalt senter for geotermi)

Både på forsknings- og utdanningssiden ser vi stor betydning av samarbeid på dette området. UiB etablerte i 2012 et nytt masterprogram i fornybar energi sammen med Høyskolen i Bergen, og vi arbeider nå med et regionalt energisamarbeid kalt Bergen Science City. Som et viktig element for å utvikle de naturvitenskapelige teknologi- og laboratoriemiljøene, samt bidra til økt innovasjon og større samhandling med instituttsektor og industri, er et nytt EnTek-bygg (se nedenunder) blitt en sentral del av Bergen Science City-konseptet.

«Hvilke aktører i samfunnet vil det være særlig viktig å samarbeide med for å følge opp prioriteringene?»

Universitetet i Bergen samarbeider tett med de andre forsknings- og utdanningsinstitusjonene i Bergen innen våre hovedsatsingsområder.

Samarbeidet innen marin forskning og klima er organisert i Bergen marine forskningsklynge (UiB, HI, CMR, Helse Bergen, NERSC, NIFES, Nofima og Uni Research). Vi drifter også felles pool av forskningsfartøyer med Havforskningsinstituttet. UiB ser meget gjerne at dette samarbeidet utvikles til et nasjonalt samarbeid om forskningsfartøyer. Innen klima er samarbeidet veletablert med HI, NERSC og Uni Research. Innen disse temaene samarbeider forskningsmiljøer ved UiB også med sterke internasjonale miljøer. Det er behov for å styrke disse relasjonene gjennom formaliserte avtaler, gjerne gjennom Bergen marine forskningsklynge.

Både den marine forskningen og klimaforskningen har behov for sterke relasjoner til regionalt og internasjonalt næringsliv. Dette gjelder spesielt innen temaer som havbruk, fiskehelse, helse fra havet, marin geologi, marin teknologi og fornybar energi.

Det er også viktig for UiB med styrket samarbeid med energiaktører i regionen for å oppnå nødvendig bredde på våre hovedsatsingsområder, for teknologiutvikling og for styrket innovasjonsevne i regionen.

«Hvordan kan disse prioriteringene bidra til å nå de overordnede målene for forskningspolitikken og høyere utdanningspolitikken, opprettholde konkurransekraft og bidra til omstilling i næringslivet og offentlig sektor?»

Verdens befolkning ventes å stige med 2-3 milliarder frem mot 2050, samtidig som FN har som mål å utrydde fattigdom. Kombinasjonen av befolkningsvekst, levestandardvekst og økologiske effekter av klimaendringer, vil føre til betydelig forsterket press på landjordens miljøer og vil også måtte føre til økt press på havet. UiBs tre tematiske satsingsområder møtes i dette overordnede perspektivet på endringer i miljø og samfunn de neste årtiene.

Selv om halvparten av planetens biologiske produksjon foregår i havet, bidrar havet fortsatt kun med 2 % av menneskehetens mat. FAO har beregnet at det globale behovet for sjømat vil øke med 37 millioner tonn fram mot 2030. Norge kan bidra til dette på en måte som gir varig verdiskapning og varige arbeidsplasser basert på fornybare ressurser. UiB har som mål å, sammen med regionale og globale partnere innen akademia, instituttsektor og næringsliv, fortsatt være ledende i forskning på havets helse og miljøtilstand, nye marine ressurser, produktive og bærekraftige økosystem, bærekraftig havbruk samt helsefremmende ernæring fra havet.

UiB vil også bidra til en omlegging til det fornybare samfunnet og den fornybare økonomien gjennom sterkt fokus på fornybare ressurser som havvind, bølgekraft, tidevann og marin bioenergi. Den tverrfakultære klima- og utviklingsrelaterte aktiviteten vil også gi viktige bidrag til samfunnets omstillingsevne.

I tråd med en bred tverrfaglig tilnærming til de tre satsingsområdene kan nye studieplasser kanaliseres mot brede tematiske og tverrfakultære studieprogram innen Marine studies, Climate studies og Development studies. Studieprogrammene bør ta sikte på å rekruttere studenter internasjonalt, og reflektere den faglige bredden i problemstillingene. Eksempelvis bør et program i Marine studies i tillegg til naturfaglige aspekter innen oseanografi,

marinbiologi og maringeologi også inkludere blant annet havrett, nordområdeproblematikk og kystsoneforvaltning.

«Hvilke innsatsfaktorer (f.eks studieplasser, rekruttering og kompetanse, infrastruktur, bygg, midler gjennom Forskningsrådet, internasjonalt samarbeid, innovasjonsvirkemidler osv.) vil være viktigst og særlig kritiske investeringer for å følge opp prioriteringene?»

Finansiering av forskning og utdanning ved universitetene

Universitetsforskningen er i dag i for stor grad avhengig av finansiering av studieplasser. Manglende gradering av studieplassfinansiering medfører i tillegg at institusjonene har problemer med å sikre kostbare studieplasser og kostbar forskning.

Den nåværende finansieringsmodellen gir fordeler for institusjoner med billige studenter i store «klasser». Spesielt er de naturvitenskapelige og teknologiske fagene (MNT-fag) rammet av meget lav kostnadsnorm for studieplasser sammenlignet med de ikke veldig ulike medisinske og veterinærmedisinske utdanningene. MNT-fag har høye forskningskostnader knyttet til utstyr og teknisk personale. En avlagt doktorgrad, eller en vitenskapelig artikkel innen MNT-fag, koster mye mer å frembringe enn innen de aller fleste andre akademiske disipliner, men belønnes likt i RBO-systemet.

Dagens modell for finansiering av universitetene tar i liten grad hensyn til universitetenes profil, til tross for at de siste stortingsmeldingene har lagt stor vekt på behovet for mer utdanning og forskning innen MNT-fag. Det er et paradoks at Storting og Regjering gang på gang gir uttrykk for behovet for MNT-satsning samtidig som RBO-modellen ikke differensierer mellom dyre og billige fag.

Langtidsplanen bør adressere tiltak for å rette opp disse systemsvakhetene.

Teknologiutvikling og investeringsevne

Det må tas høyde for at den teknologiske utviklingen går så raskt innenfor utstyrskrevede fag at fremtidsplaner får relativt kort tidshorisont, - og denne utviklingen akselererer. Det er ikke mulig å publisere i anerkjente tidsskrift innen naturvitenskap og teknologi, uten å ha benyttet «state of the art» vitenskapelig utstyr, ei heller å være attraktiv som samarbeidspartner internasjonalt. I dag har universitetene store problemer med å finansiere vitenskapelig utstyr, i alle prisklasser, og det eksisterer alvorlige etterslep på investeringer til forskning og utdanning. Det er viktig å sikre at våre kandidater får praktiske ferdigheter tilpasset dagens teknologi. Faglig dyktighet og teori er altså langt fra tilstrekkelig for å lykkes innen utstyrskrevede fag. Det er avgjørende å adressere denne utfordringen i en langtidsplan dersom Norge skal kunne hevde seg som forskningsnasjon.

Midler gjennom Forskningsrådet

Vi slutter oss til ambisjonsnivået om å utvikle akademiske utdannings- og forskningsmiljøer i internasjonal toppklasse. Vi slutter oss videre til at prioriteringer vil være nødvendig for å oppnå dette, ikke minst innen fagområder som er avhengig av kostbar infrastruktur. Det er likevel stor forskjell på å prioritere områder og det å snevre innsatsområdene i for stor grad inn mot politisk styrte programområder. All empiri viser at det er sterke basale grunnforskingsmiljøer med langsiktig finansiering som bidrar mest til nyskaping og innovasjon. Et viktig tiltak for å oppnå flere internasjonale toppmiljøer i Norge vil være å få til en dreining fra den sterke sektorfinansieringen av Forskningsrådet og over til større og åpnere programmer som fremmer faglig kvalitet. SFF-ordningen bør absolutt videreføres,

men det bør etableres smidigere finansieringsløsninger for både innfasing og utfasing av denne type sentre.

Karriereveier og bedret kjønnsbalanse

For å sikre fremtidig nasjonal forskningskapasitet, er tilrettelagte mekanismer for rekruttering av forskertalenter avgjørende.

Første steg på karriereveien skjer gjennom forskerutdanningen. En langtidsplan for forskning må derfor sikre at det blir tildelt friske midler til stipendiatstillinger slik at behovet for personer med forskningskompetanse, både i akademia og i et stadig mer kunnskapsbasert arbeidsliv dekkes, både innen Norges strategiske forskningssatsinger, men også i disiplinene som leverer viktig basal kompetanse inn mot satsingene. Lønnsnivået i akademia ligger på et nivå som gjør det vanskelig å konkurrere med næringsliv og samfunnsliv innen flere fagområder. Det er derfor viktig at rekrutteringen ikke begrenses ytterligere av mangel på stipendiatstillinger.

Neste steg på forskningsstigen er, for mange fagområder, gjennom postdoktorstillinger. Her ser UiB behov for en oppmykning av dagens noe rigide regelverk som innebærer at man kun kan ha en postdoktorperiode ved samme institusjon, uavhengig av denne periodens varighet. Vi anbefaler at det blir mulig å være tilsatt i flere perioder som postdoktor ved samme institusjon, dog slik at samlet tid ikke overstiger maksgrensen. Grensen er i dag på fire år for et postdoktorengasjement. Vi anbefaler at dette økes til inntil seks år. Disse to tiltakene vil kunne bidra til noe mer forutsigbare karriereveier, og til at norske søkere styrkes i konkurransen om faste stillinger i forhold til personer som søker med flere postdoktorperioder bak seg fra utlandet. I enkelte fagområder er det nå svært vanskelig å rekruttere norske søkere, noe som igjen skaper problemer for den norskspråklige laveregradsundervisningen.

UiB stiller seg svært positiv til innstegsstillingene som nå blir etablert. Dette er et viktig signal til unge mennesker som ønsker en forskerkarriere, og vi tror det også vil bidra til å rekruttere flere kvinner. Langtidsplanen bør adressere en plan for friske midler til denne type stillinger, og også se på muligheter for å bruke disse aktivt til å sikre omstilling ved institusjonene inn mot fagområder der det er spesielt ønskelig med god rekruttering. Her bør det også vurderes incentivordninger til institusjonene for å ha et særlig fokus på å rekruttere kvinner til mannsdominerte fagområder.

Langtidsplanen bør generelt adressere mulige virkemidler for å bedre kjønnsbalansen i akademia, og spesielt vurdere å forsterke UH-loven knyttet til muligheten for å kalle kvinner til faste vitenskapelige stillinger.

Samarbeid mellom akademia, forvaltning og næringsliv/samfunnsliv og innovasjonsvirkemidler

Det eksisterer et omfattende nettverk av samarbeidsrelasjoner mellom UiB, næringsliv og forvaltningsinstitusjoner, og gjennom forskningsprosjekter skjer det betydelig grad av både innovasjon og næringsutvikling. UiB deltar aktivt i ulike møteplasser i byen og regionen, og har tatt en rekke initiativ for å styrke kontakten mellom akademia og næringsliv, men potensialet er større. Det er lagt vekt på strategisk samhandling med viktige regionale aktører som Bergen kommune, Hordaland fylkeskommune, Bergen næringsråd, Business Region Bergen, ulike næringsklynger og nettverk. Det har gitt resultater også ved at industrielle behov er blitt koplet mot kompetanse ved UiB.

Etableringen av Bergen teknologioverføring (BTO) har ført til at kommersialisering av forskningsresultater er blitt bedre ved UiB. Forretningsutviklerne ved BTO har også bidratt til en rekke koplinger mellom akademia og næring da disse, hver på sine fagområder, har

omfattende respektive nettverk. Det er imidlertid betydelig mangel på risikovillig privat kapital i Norge, og UiB tror det vil være formålstjenlig for landets innovasjonsevne at staten tar et større ansvar i de kritiske tidlige fasene i kommersialisering og industrialisering av nye innovasjoner.

Langtidsplanen bør videre adressere mulige tiltak for å stimulere til og redusere barrierer for etablering av samarbeid og knoppskyting fra kunnskapsbasert virksomhet, gjennom strukturer for senteretableringer eller andre mekanismer, på tvers av selvstendige og autonome institusjoner og næringslivsaktører.

For å styrke F&U-samarbeidet og innovasjonsevnen i Bergen vil det være av spesielt stor betydning å samle de marine forsknings- og forvaltningsaktørene på Marineholmen, samt å få realisert visjonene om energisamarbeidet Bergen Science City og EnTek bygget (se nedenfor).

Utdanning

Den raske teknologiske utviklingen, særlig innen IKT, stiller store krav til faglig omstillingsevne for universitetene. Tiden det tar å bli akterutseilt blir stadig kortere når det gjelder både forskningsområder, studietilbud og utstyr. Samtidig må institusjonene tilpasse seg internasjonale trender innen utdanning. Digitalisering og nye undervisningsmetoder vil være sentralt, og Sentre for fremragende utdanning (SFU) kan bli viktige virkemidler for å modernisere våre undervisningsformer. Økt globalt studietilbud og konkurranse om kandidater er også faktorer som representerer utfordringer for lærestedene. Dette er aspekter langtidsplanen må ta hensyn til både med tanke på hvordan vi skal sikre et tidsriktig nasjonalt studietilbud, og med tanke på hvilke konsekvenser det raske teknologiske taktskiftet har (eller bør ha) for innholdet i studiene. Som nevnt har UiB et etterslep når det gjelder undervisningsutstyr, noe som medfører at våre kandidater i stor grad risikerer å møte teknologi i arbeidslivet som de ikke er blitt forberedt på gjennom sine studier.

Større investeringsbehov/infrastrukturbehov ved UiB som vil fremme våre prioriterte satsingsområder

Marineholmen: UiB ser det som en stor fordel for ressursutnyttelsen i den marine forskningen og dermed for resultatoppnåelsen, om forsknings- og forvaltningsmiljøene på Nordnes (først og fremst HI, men også NIFES og Fiskeridirektoratet) flyttes til Marineholmen for tettere integrasjon med fagmiljøene ved UiB. Denne typen forskning er avhengig av kostbar infrastruktur som må skiftes ut med få års mellomrom. Det er derfor viktig å ha et høyt antall brukere i våtlaboratoriene på Marineholmen og i det planlagte EnTek-bygget. Disse arealene må også bygges ut med tanke på tilrettelegging for innovasjon og næringsliv. Umiddelbar nærhet og tilgang til våtlaboratoriefasilitetene på Marineholmen vil være av stor verdi for HI og NIFES, men den nåværende kapasiteten vil ikke kunne dekke de nye brukernes behov. Flyttingen gir imidlertid en mulighet for å se helhetlig på laboratorier til UiBs institutter på Marineholmen, Uni Research, HI og NIFES, med en forventning om både økt effektivisering av investeringene og dermed styrket forskningsinnsats.

EnTek-bygget og Marine Science City: Egnede laboratorier og utstyr for de basale realfagene og teknologi, er viktige forutsetninger for kvalitet og utvikling av UiBs tematiske satsinger. Med CMRs vedtak om flytting til Nygårdshøyden og fordi Realbygget og flere andre bygg ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet er stadig mindre egnet til moderne laboratorievirksomhet, utredes for tiden muligheten for et nytt laboratoriebygg, «EnTek-bygget». Dette som del av et større initiativ fra flere aktører i regionen knyttet til

sørenden av Nygårdshøyen, «Bergen Science City», en visjon om en fysisk og virtuell framtidrettet teknologiportal for tverrfaglig forskning, utvikling, utdanning og innovasjonssamarbeid innen energi, klima og teknologifag i regionen. Fysisk omfatter dette et område på Nygårdshøyden hvor UiB, NERSC og Uni Research er lokalisert i dag, med fagmiljøer i matematikk, basale naturfag og klimaforskning (Nygårdshøyden sør). Planene inkluderer et nybygg på inntil 15 600 m² som skal huse CMRs laboratorier ved flytting samt nye laboratorier til UiB og Uni Research m.fl. Det planlegges også et byggetrinn II på inntil 1100 m² samt en omfattende rehabilitering av Realfagbygget og annen eldre bygningsmasse.

Marin feltstasjon: Den marinbiologiske stasjonen på Espeland er svært viktig for å fremme UiBs marine profil internasjonalt og nasjonalt. Utfordringene knyttet til stasjonen er at den bærer preg av slitasje, at miljøet rundt stasjonen i økende grad er urbanisert og industrialisert, og at infrastrukturen kontinuerlig må videreutvikles. Det vil i dette perspektivet være behov for en ny stasjon på ny lokalitet i løpet av 5-10 år. Denne nye stasjonen bør dekke behov for alle marine fag ved UiB og utvikles i samarbeid med Bergen marine forskningsklynge.

Utskifting av Håkon Mosby: Håkon Mosby har på grunn av sin alder (bygget 1980), svært høye vedlikeholdskostnader. Samarbeidsutvalget for maritim infrastruktur mellom UiB og HI har oppnevnt en komite for å vurdere hvilke forskningsfunksjoner som er mest avhengige av at Håkon Mosby erstattes. En konklusjon av arbeidet ventes på ettersommeren 2013.

«Dersom din institusjon fikk en realøkning i de offentlige bevilgningene på 20 pst. fordelt over de neste 10 årene, hvordan ville dere benytte disse midlene for å følge opp prioriteringene deres innenfor forskning og høyere utdanning?»

Med en realøkning vil UiB øke innsatsen inn mot fagmiljøer av høyeste kvalitet innen hele UiBs bredde, samt styrke og videreutvikle UiBs tematiske forskning og utdanning innen marin, klima og utvikling. Forskning og utdanning innen de tematiske områdene er i mange tilfeller så kostnadskrevenne at store miljøer og mange brukere er avgjørende for å kunne finansiere den infrastruktur som kreves for å utføre nyskapende forskning og utdanning.

Tematisk forskning av høy kvalitet er også i økende grad avhengig av mange forskeres samlede kompetanse. Mekanismer som bidrar til vekst i kunnskapsmiljøet i Bergen vil derfor også bidra til høy kvalitet og være en forutsetning for økt internasjonal synlighet. UiB har derfor, sammen med regionale partnere, som mål å utvikle internasjonalt synlige forskningssentra som også skal være globalt fremragende læringsmiljøer. Eksempler på nåværende sentre vi ønsker å styrke og videreutvikle er Sarssentret for marin molekylærbiologi, Senter for geobiologi, Senter for klimadynamikk/Bjerknessenteret og Senter for internasjonal helse.

Det arbeides for tiden med opprettelse av Hjortsenteret² for marin økosystemdynamikk samt sentre for bærekraftig havbruk, polarforskning og havets helse/helse fra havet. Videre ønsker på sikt UiB å bidra til sterke sentre innen marin områdeplanlegging, fornybar energi, marin sensor- og observatorieteknologi, kopling hav/jord, bioteknologi/bioprospektering og fiskehelse. UiB vil etablere stimuleringsmekanismer for å hjelpe fram tverrinstitusjonelle forskningsgrupper med store ambisjoner. Med en realøkning vil UiB kunne bidra med oppstartstøtte for blant annet denne type etableringer. Med dagens handlingsrom vil dette være krevende å få til.

² Oppkalt etter marinbiologen Johan Hjort

Selv om en realøkning i bevilgningene til UiB vil være en kjærkommen anledning til å ivareta både bredde og satsinger innen de prioriterte tematiske områdene, bør en slik økning likevel følges av en mer formålstjenlig finansieringsmodell dersom de politiske ambisjonene om økt satsing på MNT-fag skal kunne innfris.

«Dersom din institusjon fikk en realnedgang i de offentlige bevilgningene på 20 pst. fordelt over de neste 10 årene, hva ville dere kutte for å kunne følge opp prioriteringene deres innenfor forskning og høyere utdanning?»

Spørsmålet antyder at UiB vil kunne velge sin profil uten hensyntagen til finansieringsmodellen. Men finansieringssystemet vil ha stor innflytelse på UiBs fremtidige profil ved store rammekutt. Det vil ikke være mulig å fortsette å være et breddeuniversitet og samtidig opprettholde verdensledende fagmiljøer innen våre tre tematiske satsningsområder dersom de offentlige bevilgningene reduseres drastisk. Med dagens finansieringsmodell vil bredden bestå mens den tematiske spissingen vil forsvinne. Med en annen modell kunne det vært annerledes.

Dersom bevilgningene blir redusert mens bevilgningsprofilen for studieplasser og forskningsresultater forblir den samme, vil UiB ikke ha finansieringsgrunnlag for sin tematiske satsning og sine kostbare studieretninger, og det vil heller ikke hjelpe på økonomien å redusere studietilbudet i de fagene som lønner seg i finansieringssystemet (de billige fagene med mange studenter). Det mest rasjonelle vil da være å avvikle de mest kostnadskrevene fagene, og redusere forskningsambisjonene innen disse fagområdene. I så fall vil UiB utvikles i retning av en regional høyskole, og med vesentlig lavere forskningsaktivitet innen MNT-fag.

Dersom UiB skal kunne håndtere store rammekutt og likevel opprettholde våre tematiske prioriteringer, må finansieringsmodellen endres. Da må kostnadsnormen for MNT-studenter økes betydelig, og RBO-systemet må også ta høyde for kostnadsforskjellene som eksisterer mellom fagene knyttet til produksjon av studiepoeng, kandidater og vitenskapelige artikler. Både basisfinansieringen og RBO-modellen vil da måtte ta høyde for at utstyrstunge fag har behov for teknisk støttepersonell samt for vedlikehold og videreutvikling av instrumentparker og laboratorier.

UNIVERSITETET I BERGEN

Det medisinsk-odontologiske fakultet

Universitetsdirektørens kontor

Referanse

2013/3971-KIH

Dato

11.09.2013

Re: Invitasjon til innspill til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning

Det medisinsk-odontologiske fakultet har gått gjennom høringsdokumentene, og særlig diskutert problemstillingene som adresseres til universitetene. Regjeringens arbeid med en langtidsplan for disse områdene ble varslet Forskningsmeldingen (Meld. St. 18 (2012-2013)) og knyttes til ambisjoner om å utvikle høyere utdannings- og forskningsmiljøer i internasjonal toppklasse. Dette er slik fakultetet ser det både et viktig og riktig signal, men det utfordrer også universitetene og deres evne til å vise sine resultater og oppnå gehør for institusjonenes unike muligheter til å bidra i utviklingen av fremtidens kunnskaps-Norge.

Overordnet mener Det medisinsk-odontologiske fakultet at det er helt nødvendig å sette kravet til kvalitet i forskning og utdanning i førersetet for all planlegging fremover. Det betyr bl.a. at UiB må være villig til å gjøre tydelige og langsiktige prioriteringer som bygger opp under områder der institusjonen har kvalitetsfortrinn og særlige utviklingsmuligheter. Dette gjelder på alle virksomhetens områder, inkludert det å utvikle nødvendige støttefunksjoner og infrastruktur for kjernevirksomheten som skal bidra til videre kvalitetsforbedring og fornyelse.

Som et ledd i satsing på kvalitet og prioritering av satsingsområder, er det likevel viktig at tematisk forskningsfokusering ikke blir så sterk eller får en så lang tidshorison at det blir en bremse for den dynamikken som institusjonen er avhengig av for å holde seg i kunnskapsfronten. Tematiske satsinger kan være nyttige og nødvendige for å oppnå forskning av internasjonal høy kvalitet, fremtidsrettede utdanningsprogrammer og å bygge UiBs plass i samfunnet. På den annen side må det stilles krav og avkreves resultater fra de miljøer som er gitt prioritet av institusjonen, samtidig som det gis rom for strategisk fornying og vises vilje til å løfte frem nye miljøer med stort potensial. For å ta ut de muligheter som ligger i slik fornying er det vesentlig at universitetsledelsen skaper legitimitet for denne type prosesser gjennom en tett og løpende dialog med fakulteter og fagmiljøer, og der det er nødvendig også bidrar med insentiver.

Morgendagens forskning krever samhandling og samarbeid på tvers faggrenser i langt større grad enn det som er tilfellet i dag. Her har breddeuniversitetene er særlig mulighet til å bidra. Like viktig blir det å øke internasjonaliseringen av institusjonenes forskning. På dette området må både mulighetene og forventningene til at våre forskere i større grad enn nå arbeider ved og samarbeider med anerkjente forskningsinstitusjoner i utlandet økes. Erfaringene fra bl.a. ordningen med Forskningsrådets Sentre for fremragende forskning viser med all tydelighet at det å kombinere høye kvalitetskrav med nyskapende faglig samarbeid

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ePhorte

Det medisinsk-odontologiske fakultet
Telefon 55582086
Telefaks 55589682
post@mofa.uib.no

Postadresse
Postboks 7804
5020 Bergen

Besøksadresse
Armauer Hansens hus,
Haukelandsveien 28
Bergen

Saksbehandler
Kim Ove Hommen
55586485

er helt nødvendig om institusjonene skal kunne utvikle internasjonalt førende forskningsmiljøer.

Universitetene har et særlig ansvar for å drive høyere utdanning og grunnforskning, og det er viktig at dette ivaretas også i fremtiden. I tillegg må institusjonene øke sitt engasjement og bidrag til å styrke nasjonal innovasjonsvirksomhet og næringsutvikling. Dette krever en systematikk som i dag er lite utviklet ved UiB, og som for eksempel er helt nødvendig dersom institusjonen skal kunne være konkurransedyktig i kommende utlysninger av Sentre for forskningsbasert innovasjon, nyttiggjøre seg fremtidens forskningssatsinger i EU eller kunne bidra til en nødvendig langsiktig omstilling i norsk fastlandsøkonomi.

Høringsbrevet fra Kunnskapsdepartementet viser til strategiske mål for forskning og høyere utdanning som er konkretiserte i Forskningsmeldingen – dvs. løsninger på globale utfordringer, god helse, forskningsbasert profesjonsutøvelse i velferdstjenestene og utvikling av et kunnskapsbasert næringsliv. Det medisinsk-odontologiske fakultet gir allerede i dag viktige bidrag til UiBs kunnskapsproduksjon på disse områdene. Selv om vi over har anført en viss skepsis mot at institusjonen fremover låser seg i for snevre forskningstematiske satsingsområder, vil vi peke på det våre forskningsmiljøer har stått for innenfor globale helsespørsmål og utviklingsforskning de siste tiårene. Her er det nok å vise til nasjonale og internasjonale rangeringer og til nylig opprettelse av et senter for fremragende forskning.

På utdanningssiden vil vi peke på den bevissthet som finnes og det arbeid som er gjort for å sikre at fakultetet utdanner helsearbeidere i et antall og med et høyt kunnskapsnivå slik at det svarer på samfunnets behov. Dette gjelder en rekke fagfelt og profesjoner, og kan eksemplifiseres gjennom det arbeidet som nå pågår for å følge opp Samhandlingsreformen og utvikle studieplanen i medisin til bl.a. å møte behovene i fremtidens helsetjenester på sykehjem og i kommunene. Det er en betingelse for å kunne gjøre dette at vi settes i stand til å etablere gode praksisarenaer for våre profesjonsstudier og gode samarbeidspartnere i helsetjenesten utenfor sykehus. Spesielt må kommunehelsetjenesten utvikles til å bli en arena for både forskning og utdanning i samarbeid med universitetene.

For å styrke forskningsbasert profesjonsutøvelse, bør forskning i helseprofesjonene stimuleres. Ordningen med forskerlinje for medisinstudiet har vært et svært vellykket tiltak, som bør utvides. Ved UiB har vi i tillegg til ordningen i medisinstudiet allerede opprettet plasser i forskerlinje for odontologistudenter, og ordningen bør innføres på tilsvarende måte for alle profesjonsstudiene.

For at UiB samlet og fagmiljøene ved vårt fakultet skal kunne delta i denne utviklingen er det nødvendig en del helt konkrete strukturelle forhold følges opp – dels i UiB og dels nasjonalt – og her vil vi peke på to områder:

- Arbeidet med rekruttering og karriereveier må styrkes bl.a. med flere postdoktorstillinger og ved at den foreslåtte ordningen med innstegsstillinger gjøres permanent.
- Arbeidet med å øke eksternfinansiering av forskning må systematiseres og forsterkes, bl.a. ved at Forskningsrådets FRIPRO-ordning styrkes og at det ved UiB etableres bedre forskningsadministrative støtteordninger og økonomiske insentiver.

Fakultetet ser frem til videre diskusjoner og arbeid rundt disse viktige spørsmålene.

Vennlig hilsen

Nina Langeland

Dekan

Kim Ove Hommen

kst. fakultetsdirektør

UNIVERSITETET I BERGEN
Det psykologiske fakultet

Universitetsdirektørens kontor

Referanse

2013/3971-ANAA

Dato

10.09.2013

Innspill fra Det psykologiske fakultet: Høring - Invitasjon til innspill til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning

Vi viser til brev av 15. august der det bes om kommentarer til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning innen 13. september. Vedlagt følger innspill fra Det psykologiske fakultet.

Vi ble bedt om å respondere på en rekke spørsmål. Disse er besvart punktvis i vedlegget.

Vennlig hilsen

Inger Hilde Nordhus
Prodekan for forskning

Anne Kristin L Aanstad
Seksjonssjef

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ePhorte

Det psykologiske fakultet
Telefon 55582710
Telefaks
post@psyfa.uib.no

Postadresse
Postboks 7807
5020 Bergen

Besøksadresse
Christiesgt. 13
Bergen

Saksbehandler
Anne Kristin L Aanstad
55582010

Spørsmål til universiteter, høyskoler, helseforetak og forskningsinstitutter:

1. Nevn, i prioritert rekkefølge, hvilke 3 temaområder din institusjon vil prioritere å være spesielt gode på om 10 år?
 - I henhold til vår strategiplan for perioden 2011 – 2015 har vi definert følgende 3 hovedområder for vår forskningsaktivitet f (i rekkefølge): *helse, psykologi og utdanning/læring*. Psykologi og utdanning tilhører våre disiplinområder innenfor undervisning og forskning, og innebærer både et basalt og en anvendt fokus. Disse er gjenspeilt bredt i våre etablerte forskningsgrupper og i våre utlysninger etter nye rekrutter.
2. Hvilke aktører i samfunnet vil det være særlig viktig å samarbeide med for å følge opp prioriteringene?
 - Over mange år har helse-, skole- og opplæringsinstitusjoner vært sentrale aktører i vår forskningsaktivitet. Våre samarbeidslinjer inn mot disse aktørene er fortsatt sentrale, og mange av våre yngre forskere får både sine forskningsdata og sin profesjonskompetanse i et bevisst og organisert samspill mellom universitet og samfunn. Dette viser seg også i våre innretninger av stipendiatmidler, herunder det såkalte Dobbelkompetanseprosjektet (fakultet/helseforetak) som gir både doktorgrad og klinisk spesialisering over en 7-årsperiode. Denne type innretninger fremstår for fakultetet som viktige inn mot andre samfunnsområder, blant behovet for flerfaglig kunnskap inn mot samfunnssikkerhet og risiko (justis/forsvar). Viktige finansielle aktører inn mot vår forskning på ulike samfunnsområder er NFR og EU.
3. Hvordan kan disse prioriteringene bidra til å nå de overordnede målene for forskningspolitikken og høyere utdanningspolitikken, opprette konkurransekraft og bidra til omstilling i næringslivet og offentlig sektor?
 - Vi vil mene at forskningsbasert kunnskap om *menneskelig atferd, samhandling og læring* og hvilke *mekanismer som opprettholder og endrer sosial organisering*, står svært sentralt for å oppå viktige mål for henholdsvis forsknings- og utdanningspolitikken.
4. Hvilke innsatsfaktorer (for eksempel studieplasser, rekruttering og kompetanse, infrastruktur, bygg, midler gjennom Forskningsrådet, internasjonalt samarbeid, innovasjonsvirkemidler, osv.) vil være viktigst og særlig kritiske investeringer for å følge opp prioriteringene?
 - Vi har anvendt langsiktige prosesser for å videreutvikle og sikre våre studieprogram som både er rettet mot høyere profesjonsutdanning, masterprogram og forskerutdanning. Vår profesjonsutdanning reflekterer til enhver tid samfunnets behov inn mot helse- og utdanning. Vår forskerutdanning og våre innretninger mot forskningsledelse (yngre) vil måtte ha både intern rekruttering og ekstern eksportering som parallelle målsetninger. Vi forutsetter tidsmessige bygninger og en bygningsmasse som

- tar høyde for samfunnets krav om de å styrke antallet profesjonsutdannede (psykologi og læring (logopedi?)).
- Vi trenger dessuten utstyr og vedlikehold av utstyr for å gjennomføre og videreutvikle vår laboratorienære forskning.
 - Vi trenger langsiktige og stabile finansielle rammer for opptak til høyere grads studier.
5. Dersom din institusjon fikk en realøkning i de offentlige bevilgningene på 20% fordelt over de neste 10 årene, hvordan ville dere benytte disse midlene for å følge opp prioriteringene deres innenfor forskning og høyere utdanning?
- Øke antall stipendiater, rekrutterings- og innstegsstillinger.
 - Utstyr og investeringer
 - Den strategiske målsettingen er å sikre god rekruttering til basale og anvendte utdanningsområder (helse, psykologi og læring) også med det mål å kunne skjerme mot konjunktursvingninger.
6. Dersom din institusjon fikk en realnedgang i de offentlige bevilgningene på 20% fordelt over de neste 10 årene, hva ville dere kutte for å følge opp prioriteringene deres innenfor forskning og høyere utdanning?
- Gå nøye gjennom all virksomhet som ikke understøtter våre strategier

UNIVERSITETET I BERGEN

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Universitetsdirektørens kontor

Referanse

2013/3971-NILSO

Dato

16.09.2013

Innspill til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning

Vi viser til brev av 15. august 2013 om høring på regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning, og oversender med dette innspill fra Det samfunnsvitenskapelige fakultet.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet er opptatt av å sikre langsiktig og stabil finansiering av vår forsknings- og utdanningsvirksomhet. Fakultetet stiller seg positivt til signalene i Forskningsmeldingen (Meld. St. 18 (2012-2013)) om økning i forskningsbevilgningene.

De samfunnsvitenskapelige fagområdene bidrar med grunnleggende kunnskap om sentrale problemstillinger i komplekse og globale samfunn. Langtidsplanen peker på strategiske satsingsområder for den norske forskningspolitikken. Samfunnsvitenskapelig kunnskap står sentralt i alle de strategiske målene. Det samfunnsvitenskapelige fakultetet er involvert i omfattende forskning innen flere av områdene, blant annet temaene globale utfordringer og velferdspolitik. Fakultetets fem prioriterte områder for perioden fram til 2015 er: 1) Utviklingsrelatert forskning, 2) Informasjon, kommunikasjon og kultur, 3) Demokrati og rettsstat, 4) Velferd, arbeidsliv og migrasjon og 5) Klimaendringer og samfunnsmessige konsekvenser og tiltak.

For å møte framtidige samfunnsutfordringer med ny kunnskap er det avgjørende å satse på fri og grunnleggende forskning. Det er viktig å styrke ressursene til forskningsaktivitet som kan stille nye spørsmål, utvikle nye metodiske grep og nye teorier og forståelser. Slik grunnleggende og langsiktig forskning kan gi forskningsresultater knyttet til de komplekse samfunnsforhold som langtidsplanen skisserer som strategiske mål. For å møte sentrale samfunnsutfordringer er det avgjørende å sikre ressurser til nysgjerrighetsdrevet forskning som ikke er styrt av kortsiktige politiske mål og interesser. Universitetet kan med sine solide fagmiljøer og tradisjon for grunnleggende forskning ivareta en slik faglig aktivitet. Våre fagmiljøer vil tilstrebe å skape størst mulig merverdi av kjerne- og disiplinvirksomheten, samtidig som vi kan rette oppmerksomheten mot tverrfaglige problemstillinger.

En solid forskningsvirksomhet er også den aller viktigste forutsetningen for å utvikle et sterkt utdanningstilbud.

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ePhorte

Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Telefon 55589050 /51
Telefaks 55589052
post@svfa.uib.no

Postadresse
Postboks 7802
5020 Bergen

Besøksadresse
Fosswinckelsgt. 6
Bergen

Saksbehandler
Nils Gunnar Songstad
55589350

Flere av de samfunnsvitenskapelige fagene (sosiologi, sosialantropologi og geografi) har de siste årene vært evaluert av Norges forskningsråd. Alle evalueringene peker på at samfunnsfagene ved universitetene har en spesielt viktig oppgave når det gjelder å forvalte teoretiske og metodiske aspekter ved fagområdene. Våre fagmiljøer har fått meget gode evalueringer, nettopp fordi vi ivaretar disiplinenssyn, både i organiseringen av fagene og i vår faglige virksomhet.

Her følger svar på konkrete spørsmål i høringen:

1. Tre temaer vi vil prioritere

Globalt komparative studier av velferd, arbeidsliv og migrasjon

Sosial endring og politiske prosesser

Samfunnsvitenskapelige perspektiver på klimautfordringer

2. Aktører i samfunnet det vil være viktig å samarbeide med:

Vi vil samarbeide med relevante samarbeidspartnere som kan bidra til å utvikle vår virksomhet og som kan gi innsikter til sentrale problemstillinger. Ved vårt fakultet har et eget *arbeidslivspanel* som består av representanter fra Bergen Næringsråd, Statoil ASA, NAV Hordaland, Adecco, Bergens Tidende, Konkurransetilsynet og Hordaland fylkeskommune. I dette panelet fører vi samtaler om utfordringer og muligheter i forholdet mellom arbeid og utdanning. Vi har også et eget *praksisplassprosjekt*, der studenter har praksis i virksomheter som del av studieløpet. Vi kan også trekke fram et omfattende samarbeid om utviklingen av en medieklynge; MediaCity Bergen. I dette omfattende prosjektet samarbeider vi med TV2, NRK, Bergens Tidende, Bergensavisen og grafikksekskapet Vizrt. Vi har også et nært samarbeid med Uni Rokkansenteret, CMI og med Norges handelshøyskole, samt med Høgskolen i Bergen. Vi ønsker også i større grad å utvikle samarbeid mellom egne fagmiljøer og fakulteter. I tillegg har vi strategier for videreutvikling av et omfattende samarbeid med internasjonale forsknings- og utdanningsmiljø.

3. Hvordan prioriteringer kan bidra til å nå overordnede mål, konkurransekraft og omstilling i næringsliv og offentlig sektor.

Deler av den samfunnsvitenskapelige forskningen er fundamentalt sett preget av kritisk tenkning. Kritisk og uavhengig tenkning er viktig for å åpne for nye problemstillinger som ikke er bundet av kortsiktige prioriteringer. Å stille åpne spørsmål er nødvendig for å realisere de viktige målene i forskningspolitikken. Samfunnsvitenskapelige forskning er også opptatt av å forstå dagens aktuelle samfunnsutfordringer og deltar aktivt i handlingsrettede forskningsprogrammet. Våre fag kan slik sett bidra til både grunnlagsavklaringer og til løsninger på konkrete utfordringer.

4. Viktige innsatsfaktorer

Den viktigste innsatsfaktoren på vårt område er ressurser til grunnleggende forskning av høy kvalitet. Forskning av høy kvalitet er også den viktigste forutsetningen for et sterkt og attraktivt utdanningstilbud. I en sterk internasjonal konkurranse er det avgjørende at de norske institusjonene evner å rekruttere de beste forskerne og at vi har godt tilfang av rekrutteringsstillinger som gjør en akademisk karrierevei attraktiv. Det er behov for ressurser for å utvikle gode internasjonale utdannings- og forskningsnettverk som kan plassere miljøet ved UiB tett på de internasjonalt ledende miljøene.

5. Realøkning 20 %

En realøkning på 20 % de neste 10 år vil bidra til styrket forskningsaktivitet, og til å styrke miljøenes evne til å konkurrere om internasjonale forskningsmidler. Det vil også gi mulighet for sterkere samarbeid med samfunns – og næringsliv og det vil gi større mulighet for å kombinere disiplinutvikling og strategiske satsinger. Gjennom slike tiltak vil vi også øke kvaliteten på vårt studietilbud, og det vil gi økt rom for studentaktiv forskning.

6. En realnedgang på 20%

En realnedgang ville innebære færre vitenskapelige stillinger og færre studieplasser. Gitt premisset for forskningsbasert utdanning ville det bety at en måtte konsentrere utdanningstilbudet om kjerneområdene innen de enkelte fagområdene. For et breddeuniversitet som vårt vil det innebære en nedsatt kapasitet i forhold til ulike typer satsinger, og det vil svekke evnen til å konkurrere om internasjonale forskningsmidler. For å sikre at samfunnsfagene bidrar aktivt til å løse store samfunnsutfordringene er det svært viktig med langsiktig og forutsigbar finansiering.

Vennlig hilsen

Knut Helland
dekan

Kari Fuglseth
ass. fakultetsdirektør

UNIVERSITETET I BERGEN
Universitetsmuseet i Bergen, Administrasjonen

Universitetsdirektørens kontor

Referanse

2013/3971-KRN

Dato

11.09.2013

Innspill fra Universitetsmuseet til UiBs høringsuttalelse om regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning

UiBs enheter ble i brev av 15. august i år invitert til å komme med innspill til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning, Stortingsmelding 18 (2012-2013) «Lange linjer – kunnskap gir muligheter». Universitetsmuseet i Bergen er en forskningsinstitusjon som driver forskning innen både natur- og kulturvitenskap. Innspillet er farget av vår bredde når det gjelder forskningsinteresser og -erfaring. Mye av det som sies om universitetene vil jo i praksis også kunne sies om deres forskjellige enheter.

Uttalelsen fra universitetsmuseet er forholdsvis omfattende. Vi regner med at UiB sentralt vil plukke ut det man eventuelt har bruk for til sin høringsuttalelse.

Nedenfor følger Universitetsmuseets innspill:

Det er positivt at «Lange linjer – kunnskap gir muligheter» nettopp legger opp til en **langsiktighet** i forskningspolitikken. Dermed skapes forutsigbarhet og tid til å bygge opp forskningsmiljøer. I så måte vil stortingsmeldingen være et viktig strategisk dokument.

Det er også på det rene at meldingen sier mye viktig om de fagområdene som har dens særlige interesse, ikke minst idet den med rette **artikulerer forskningens rolle** som grunnlag for å skape et bedre samfunn, og for å løse en rekke av de problemene både Norge og andre land i dag står overfor.

Med rette vektlegger meldingen at **kvaliteten som arbeidsplass** må sees som en grunnfunksjon også for forskningsinstitusjoner (7.1). Normalt vil det være slik at gode arbeidsplasser gjør at ansatte trives, blir åpne for samarbeid, drøfter fordomsfritt, og er trygge. Nettopp her kan folk utvikle seg, samarbeide, trekke sammen og dermed både frigjøre og skape ressurser til forskning i internasjonal toppklasse.

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ePhorte

Universitetsmuseet i Bergen,
Administrasjonen
Telefon
Telefaks

Postadresse

Besøksadresse
Harald Hårfagresgt. 1
Bergen

Saksbehandler
Kristin Miskov Nodland
55 88 98 58

Det er betryggende at meldingen opprettholder en **grunnbevilgning** som prosentuell er forholdsvis høy i sammenlikning med mange andre land, også i Norden (8.2). Det blir da viktig at denne andelen ikke settes under press gjennom en art «selvsensur» (jf. h.sp. s. 105) ved universitetene, men nettopp sikrer en forskning også i bredden som er fri og finner sted i et reelt strategisk handlingsrom (8.2.2). Her blir det viktig å se nøyer på betydningen av at vesentlige finansieringskilder som GB, NFR og EU skal sees i sammenheng (jf. h.sp. s. 108).

For øvrig ønsker Universitetsmuseet å peke på visse problematiske sider av stortingsmeldingen.

Instrumentaliteten som et problem

Det er betimelig at det stilles eksplisitte forventninger til at forskningsinstitusjonene, også UiB, erkjenner deres samfunnsansvar, både prinsipielt og i deres praktiske organisering av forskning, undervisning og formidling. UiB gjør det. Det er imidlertid et gjennomgående problematisk trekk i stortingsmeldingen at den i nesten ekstrem grad målbærer et instrumentelt perspektiv på forskning. I tillegg er dens interesse helt åpenbart vendt mot naturvitenskapelig forskning. I den flora av problemer som må løses (jf. 2.2, v.sp. s. 14) synes meldingen i hovedsak å fokusere på problemer som ikke vil kunne løses av fagdisipliner innen samfunnsvitenskap og humaniora. Ut fra de problemene som nå faktisk oppleves både i det norske samfunnet, men i enda høyere grad rundt omkring i verden, er dette begrensede perspektivet vanskelig å forklare og helt åpenbart uheldig.

Det snevre perspektivet gjør at meldingen i liten grad omfatter den forskningen som faktisk drives, og må drives, i dag. Selv om formuleringen for så vidt nettopp artikulere utdanningsinstitusjonenes samfunnsansvar, blir det instrumentelle perspektivet igjen innsnevrende når det sies at en av våre viktigste oppgaver er å utdanne «et tilstrekkelig antall kandidater med riktig og god kompetanse for å dekke samfunnets behov» (5.1, v.sp. s. 60). Problemet er i og for seg ikke denne formuleringen, men den snevre identifiseringen av disse behovene.

I kapitlet om helse og omsorg omtales de «kunnskapshull» som forskningen fremover må fylle (6.4.1, v.sp. s. 86). Her fremholdes det at «identifiserte kunnskapshull bør utløse prosesser for prioritering og tildeling av forskningsmidler». To forhold er viktige i så måte: Å utvide forståelsen av faktiske «hull» eller behov, og å være oppmerksom på at en nasjonal forskningsinnsats ikke kan begrenses til det man her og nå fra politisk hold formår å identifisere om «hull».

Generelt finnes det i dag økende interesse og behov for ekstern finansiering av universitetenes virksomheter. Prosjektvirksomheten i konkurranse med andre fører mye godt med seg, både mht. faglig spissing, inngåelse av gunstige samarbeidsavtaler og produksjon av forskningsresultater som vanskelig ville kunne oppnås uten slike større prosjekter. Når det gjelder dette i forhold til grunnbevilgningen, skal man imidlertid være oppmerksom på at dette for så vidt som prosjektene jo nettopp per definisjon planlegges av andre vil bety en de facto reduksjon av universitetenes strategiske handlingsrom. En risiko som f. eks. svenske universiteter peker på i så måte er at universitetene i forhøy grad blir «prosjekthoteller».

Det instrumentelle perspektivet synes å føre med seg en ikke helt uproblematiske interesse for alt som kan kvantifiseres. Men blir opptatt av den samfunnsmessige avkastningen (3),

mens man dog innser at denne er vanskelig å beregne (3.3, v.sp. s. 33). Man blir likeledes opptatt av plasseringen på internasjonale rankinger, og derfor må universitetene foreta «tydelige tematiske og faglige prioriteringer» slik at man kan nå helt til topps (8.2.1, v.sp. s. 107). Dette kan meget vel utgjøre en trussel mot bredden.

Fraværet av universitetsmuseene

I en stortingsmelding om forskningen fremover er det eiendommelig å konstatere at landets universitetsmuseer overhodet ikke omtales i et kapittel med overskrift «Tilgjengeliggjøring av kunnskap» eller «Åpen tilgang til offentlige forskningsdata». Derimot finnes det i hvert fall en egen boks 3.1 om vitensentrene.

Universitetsmuseene arbeider vedholdende med tilgjengeliggjøring av kvalitetssikrede data, både for akademika, offentlige forvaltningsorganer og for folk flest. Det er arbeidskrevende og derfor dyrt. Gjennom universitetsmuseenes felles IT-organisasjon (MUSIT) gis ulike brukergrupper tilgang til museenes digitale samlinger. Universitetsmuseene er sentrale bidragsyttere til Artsdatabanken og GBIF (Global Biodiversity Information Facility) Norway, som er søkbare databaser for forskning og forvaltning nasjonalt og internasjonalt. Vi mener at dette burde vært omtalt i kap. 3.4.3. Det digitale universitetsmuseum som ble satt opp i St.meld. nr. 15 (2007-2008) om universitetsmuseene, «Tingenes tale», ble ikke realisert ettersom det aldri ble bevilget ressurser til et slikt tiltak. I tillegg vil man, slik Miljøverndepartementet gjør det i sin oversikt (h.sp. s. 158) måtte foreta en distinksjon mellom forskning og kunnskap. Vi kunne si mellom tilgjengeliggjøring og formidling.

Tilgjengeliggjøring er å gjøre kvalitetssikrede data (m.a. samlinger) tilgjengelige ved søkemuligheter gjennom allment tilgjengelige medier. Formidling består i å formidle forskningsresultater bygget på slike data, men i sammenheng. Dermed gir forklaring og kontekst mulighet for å erverve seg kunnskap og innsikt bygget på et gitt materiale og enkeltstående forskningsresultater. Formidling har alltid en syntetiserende og kontekstuell dimensjon. Uaktet dette i høy grad og svært direkte er en del av universitetenes samfunnsansvar, omtaler meldingen knapt dette aspektet av universitetenes virke, og heller ikke de institusjonene som i særlig grad ivaretar nettopp dette.

Begrensning av universitetenes frihet som aktører

Det instrumentelle perspektivet gjelder ikke bare en problematisk reduksjon av forskningsdisipliner og temaer som synes relevante, men utgjør et syn på universitetene som innlemmer dem i den umiddelbare oppgaveløsningen. Deres legitimitet koples nesten direkte og uten omsvøp til implementeringen av en gitt politikk.

«De statlige universitetene og høyskolene har et spesielt ansvar for å følge opp innholdet i politikken for høyere utdanning og forskning og de styringssignaler og forventninger som gis fra departementet. Styret og ledelsen må ta en aktiv rolle i institusjonenes oppfølging av nasjonale reformer, mål, utfordringer og muligheter» (8.2, v.sp. s. 106). Dette kommer igjen når det gjelder institusjonenes byggeprosjekter (8.2.4., v.sp. s. 110).

Mens universitetene selvsagt må ta på alvor ulike konsekvenser av et erkjent samfunnsansvar, er det dypt problematisk dersom de i praksis, dvs. i deres forskning, undervisning og formidling simpelthen skal implementere gjeldende politikk. Et

grunnleggende karakteristikum for forskning er jo et kritisk blikk, og den nysgjerrighet som ikke alltid kan styres, men som likevel erfaringsmessig kan skape svært viktige innsikter. Denne kritiske dimensjonen tematiseres ikke i meldingen. Koplet med instrumentalitet som hovedperspektiv og de utvetydige politiske føringene, gis universitetene en rolle som er både ny og problematisk.

Ellers finnes det en rekke momenter som kan nevnes:

Generelt kan man være enig med meldingen i at både **SFF'er og EUs rammeprogrammer** har hatt stor betydning for forskningen. Likevel skulle man ønske at det også ble anlagt et kontrafaktisk perspektiv. Produksjonen av forskning i slike sammenhenger kan ikke måles mot ingenting, men spørsmålet må også stilles slik: hva er det rimelig å forvente at tilsvarende rammebetingelser med allokering av ressurser til f. eks. fakulteter eller institutter ville kunne ha resultert i? I så måte driver jo museets ansatte innen samtlige fagområder en meget omfattende internasjonal forskningsvirksomhet – men ikke i nevneverdig grad innen rammene av 7RP.

Når det sies (5.3.1 h.sp. s. 67) at **forskning og utdanning er likeverdige aktiviteter** ved universiteter og høyskoler, er det sant for så vidt som disse nødvendigvis må sees i sammenheng. Samtidig er det jo slik at dersom «forskningsbasert undervisning» skal være et særkjenne for universitetene, så ligger det i dette allerede et hierarkisk forhold mellom de to. På samme måte er jo universitetsmuseene først og fremst forskningsinstitusjoner – mens samlingsforvaltning og formidling (og undervisning) likevel inngår som reelt konstituerende virksomheter for ethvert museum.

Når det gjelder forslaget om **innstegsstillinger** (7.2.2) er det viktig at det blir mulig for universitetene å fordele slike stillinger i samsvar med institusjonelle strategier. I praksis må jo slike stillinger oppfattes som faste, men med en direkte statlig finansiering i de første årene. For øvrig synes finansieringen av slike stillinger over tid noe usikker. Risikoen er at innstegsstillinger i for høy grad vil redusere universitetenes strategiske handlingsrom gjennom sentralstyrt økning av deres lønnskostnader.

I den forbindelse deles meldingens ønske om reduksjon i antallet av **midlertidige stillinger** (7.2.3). Her må en imidlertid også drøfte problemet i forhold til det stillingsvernet som ansatte har i Norge i dag. Og man må være oppmerksom på at i samme omfang som det legges opp til øket ekstern finansiering, dvs. prosjektvirksomhet, så vil dette medføre et øket antall midlertidige prosjektstillinger.

Vennlig hilsen

Henrik von Achen
direktør

Innspill til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning.

Følgende områder ser en gjerne blir prioritert i årene som kommer.

Biomarkører og mål for god helse.

Et svært effektivt middel for å oppnå bedre helse under og etter sykdom vil være å gjøre behandling mer målrettet. For å gjøre dette trengs det gode biomarkører, eller styringstester. Biomarkører er egenskaper ved kroppen som kan måles før og under sykdom, som f.eks. eggehvitestoffer (proteiner) og deler av arvestoffet. Biomarkørene kan måles i vevsprøver, blodprøver, urinprøver og annet materiale fra kroppen, og de gir informasjon om alvorlighetsgrad ved sykdom.

Kunnskap om gode biomarkører gjør det mulig å vurdere risiko for sykdom, sannsynlighet for aggressivt forløp ved oppstått sykdom, og sannsynlighet for effekt av en behandling. Biomarkørene kan måles hos den enkelte person og danne grunnlag for *skreddersydd og målrettet behandling* (personalized medicine).

Bruk av biomarkører vil gjøre det mulig i større grad enn nå å gi behandling til de rette pasientene, og dermed unngå overbehandling og bivirkning for pasienter der nytten antas å være lav eller fraværende. Dette er en fordel for enkeltpersoner, og en fordel økonomisk for samfunnet. Biomarkører er et virkemiddel for målrettet og kostnadseffektiv behandling, f.eks. av kreftsykdommer, hjerte-karsykdommer og ulike kroniske betennelser. Nye medikamenter, f.eks. for kreftsykdommer, er ofte svært dyre, og de fleste mangler gode biomarkører som kan identifisere de rette pasientene for behandling. Samfunnet og enkeltpasienter vil ha stor nytte av effektive biomarkører. Forskning innen dette feltet er i sin begynnelse og må utvides og kobles til internasjonalisering og samarbeid innen innovasjon. Et fortrinn i Norge er internasjonalt svært gode biobanker og sykdomsregistre som kan benyttes til å dokumentere nytten av slike biomarkører. Dette vil gi forskning av svært høy internasjonal kvalitet og en stor nytteverdi for pasienter og samfunn.

Teknologisk utdanning og forskning.

For teknologiske utdannelser er det nødvendig med bedre profilering, markedsføring og bevisstgjøring slik at fremtidige studenter er klar over hvilket godt tilbud de har i fysikk og teknologi ved UiB. At dette er et klart og godt alternativ til NTNU og at utdannelsen gir ingeniørkompetanse så vel som forskerkompetanse. Større samarbeid på tvers av fagfelt og fakultet. Tettere samarbeid med utenlandske universiteter. Sterkere tilknytning til næringslivet i studietiden og i forskningen. Master i bedrift?? Utvikling av nye program med det formål å bli best innen visse fagfelt ex. Olje, farmasi, havbruk etc...

Humaniora / arkeologi

1) Den generelle kommentar til planen er at den synes å ha en nokså «instrumentell» forståelse av den samfunnsmessige betydningen av forskning og utdanning. Kjerneverdier som akademisk og forskningsmessig frihet er ikke inkludert, og fokuset ser ut til å basere seg nærmest utelukkende på en forståelse av forskning som et verktøy og premissleverandør for næringsliv og rasjonalisering av offentlig sektor. Forskning og undervisning kan ha en kritisk dimensjon og gi forståelse av historiske, sosiale og kulturelle prosesser som ikke nødvendigvis løser politiske utfordringer. Tilsynelatende er også satsning på humaniora og samfunnsvitenskap, der UiB har mange sterke forskningsmiljø og utdanninger fraværende i planen. Således blir planen noe innsnevret i sine perspektiver og premisser, noe UiB bør stille seg kritisk til.

2) Prioritering av grunnforskning bør være viktig i årene fremover. Dette har også vært fremmet som ønske fra Norges forskningsråd.

3) For Samfunnsvitenskapelige og humanistiske utdanninger er det viktig at gode forskningsmiljøer styrkes/opprettholdes slik at de fremtidige utdanninger holdes på et høyt nivå og utdanner gode kandidater som kan bidra til samfunnets behov.

4) Stimulere samarbeid på tvers av fagmiljø/fakultet. F.eks. har man et pågående (EU)forskningsprosjekt på arkeologi(humanistisk) om de første mennesker i Afrika med sterke innslag av naturvitenskap og klimaforskning.

Mvh. Akademikerne, Siv Lise Bedringaas, Arne Mykkeltveit, Einar Svendsen

Innspill til UiBs hørings svar om regjeringens langtidsplan

1.1 Innledning

Forskerforbundet ved UiB viser til invitasjon til å fremme innspill til arbeidet med langtidsplan for forskning og høyere utdanning og oversender med dette våre innspill.

Forskerforbundet er svært positiv til og støtter innføringen av en langtidsplan. Forskningens langsiktige karakter betyr at vi må ha langsiktig politikk, og en langsiktig, forpliktende opptrapping av finansieringen. Selv om en langtidsplan ikke er budsjettmessig bindende vil den tilføre sektoren og de ansatte større langsiktighet i arbeidet og bedre mulighet til å gjøre langsiktige faglige prioriteringer. Langtidsplanen vil gi en mer planmessig tilnærming til de store investeringene som må gjøres i sektoren knyttet til de kjente behovene for blant annet nybygg, vedlikehold, infrastruktur og forventet studenttilstrømming.

Forskerforbundet støtter forslaget i Meld St. 18 (2012-2013) om et tidsperspektiv på 10 år med rullering av planen hvert fjerde år samtidig som planleggingshorisonten er Norges kunnskapsbehov i et tredveårs perspektiv.

1.2 Viktigste utfordringer i et tiårsperspektiv

Det eksisterer godt kjente investeringsbehov på en rekke områder innenfor forskning og høyere utdanning. Forskerforbundet mener at de viktigste kjente behovene må legges inn i langtidsplanen.

1.2.1 Studenttilstrømming

Folketallet i Norge vokser raskest i Norden og vi vil passere 6 millioner innbyggere innen 2029 (SSBs befolkningsframskrivinger). Dette innebærer store muligheter for Norge og potensiale for nye vekstnæringer. Men det betinger at utdanningssystemet rustes opp i takt med tilstrømmingen av nye elever og studenter.

Langtidsplanen må inneholde en framskriving av antall studenter basert på forventet studietilbøyelighet. Til dette må det etableres en oversikt over det antatte investeringsbehovet som følge av behovet for utbygging av kapasiteten i høyere utdanning i form av nye fullfinansierte studieplasser, studenthybler, nybygg.

1.2.2 Dimensjonering av doktorgradsutdanningen

I tråd med ekspansjonen av høyere utdanning er det nødvendig å dimensjonere antallet doktorgradsstudenter i tråd med behovet for forskerarbeidsplasser både innenfor og utenfor academia. Institusjonene står foran en historisk høy aldersavgang i årene som kommer. Fra 2001 -2011 har det skjedd en vesentlig økning i andelen ansatte over 60 år:

	Høgskole- / universitetslektor		Førsteamanuensis		Professor		Sum alle	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011
Totalt antall	3 360	3 692	2 684	3 239	2 269	3 286	9 252	11 740
Antall over 65 år	63	222	97	269	241	656	454	1 357
Andel over 65 år	1,9	6,0	3,6	8,3	10,6	20,0	4,5	11,5
Antall over 60 år	327	729	362	658	673	1350	1 553	3 328
Andel over 60 år	9,7	19,7	13,5	20,3	29,7	41,1	16,7	28,3

Langtidsplanen må drøfte og angi videre dimensjonere doktorgradsutdanningen som følge av aldersavgang, studenttilstrømming og vekstbehov som følge av økt forskningsinnsats.

1.2.3 Bygg

I universitets- og høyskolesektoren er det dokumentert et stort etterslep når det gjelder investeringer i nybygg og vedlikehold av eksisterende bygningsmasse og tilhørende utstyr.

Regjeringen skriver selv i forslaget til statsbudsjett for 2013 at det er behov for nybygg, oppgradering og rehabilitering av den eksisterende bygningsmassen i sektoren for at den skal være tilpasset gjeldende krav og situasjon. (Prop. 1 S (2012-2013)) I henhold til Riksrevisjonens rapport fra 2012 er en tredel av eiendomsmassen i universitets- og høyskolesektoren i dårlig tilstand, og syv prosent i så dårlig teknisk tilstand at det innebærer avvik fra lover og forskrifter. De innmeldte behovene for nybygg og vedlikehold må synliggjøres og legges inn i langtidsplanen.

I tillegg til det dokumenterte etterslepet kommer utbyggingsbehovet som følge av flere studenter og økt forskningsinnsats. Langtidsplanen må legge en investeringsplan som ivaretar disse behovene.

1.2.4 Forskningsinfrastruktur

Den teknologiske utviklingen medfører at teknisk utstyr og apparater må oppdateres og skiftes ut stadig raskere. Det er et stort dokumentert etterslep også når det gjelder investering, vedlikehold og drift av forskningsinfrastruktur. I tillegg kommer behovet for anskaffelse og drift av nytt utstyr. Forskningsinstitusjonene må ha oppdatert utstyr for å drive god forskning. Tidsmessig utstyr er også nødvendig for at norske forskningsinstitusjoner kan fremstå som attraktive partnere i internasjonale forskningsprosjekter og kan tiltrekke seg unge forskertalenter og internasjonalt anerkjente forskere.

1.2.5 Tematiske prioriteringer

Norge bør ha som målsetting å utvikle verdensledende kompetanse på områder av spesiell betydning for landet, som på petroleumssektoren og i havbruk. Samtidig er det like viktig å utvikle fagområder vi ennå ikke vet har betydning. En vesentlig del av den langsiktige grunnleggende forskningen må være fri i den forstand at den kun vurderes i forhold til kvalitet og ikke i forhold til anvendbarhet. Det er nødvendig med en kunnskapsberedskap fordi ingen vet hva som er aktuelt i fremtiden.

Forskerforbundet mener at langtidsplanen både bør angi hvordan de tematiske målene for forskningspolitikken skal ivaretas og hvordan vi best kan ivareta kunnskapsberedskapen og grunnforskningen i Norge.

1.3 Ad spørsmål til universiteter, høyskoler, helseforetak og forskningsinstitutter

Norske universiteter mangler ikke visjoner og ambisjoner om å bli blant verdens fremste. Den viktigste innsatsfaktoren til institusjonene er kompetansen til de ansatte. Økt studenttilgang i kombinasjon med høy aldersavgang i den faglige staben innebærer omfattende nyrekruttering i overskuelig framtid. Hvis vi skal greie å skape institusjoner i verdensklasse må vi tiltrekke oss de største talentene. Dette krever en endring i forhold til hvordan vi har det i dag. Det er viktig – kanskje viktigere enn alt annet – at forskerkarrieren og forskningsinstitusjonene fremstår som attraktive arbeidsplasser og kan tiltrekke seg de beste talentene. Det er behov for å sikre at de beste mastergradsstudentene og doktorgradsstudentene synes det er attraktivt å satse på en videre forskerkarriere fremfor andre alternative karrierer.

Forskerforbundet mener at langtidsplanen må inneholde tiltak for å forbedre attraktiviteten til forskerkarrieren sammenlignet med hva som møter den meste talentfulle ungdommen i alternative karriereveier. Man rekrutterer ikke talentfulle ungdommer ved hjelp av midlertidighet og middelmådige lønnsbetingelser. Derfor bør langtidsplanen søke å gjøre forskerkarrierene mer forutsigbare i form av kortere vei til fast stilling, og ved å løfte lønnsnivået vesentlig.

Til: Universitetsdirektørens kontor.

Fra: AU, ved Fag, forskning og likestillingsansvarlig i Studentparlamentet UiB.

Innspill til arbeidet med langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Studentparlamentet ved Universitetet i Bergen har blitt bedt om å komme med innspill til arbeidet med å lage en langtidsplan for forskning og høyere utdanning.

Forankret i Forskningsmeldingens fire mål om et velfungerende forskningssystem, høy kvalitet i forskningen, høy grad av internasjonalisering i forskningen og effektiv utnyttelse av forskningsressursene og resultatene vil Studentparlamentet i Bergen prøve å gi våre innspill for langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Forbehold om innspill:

Innspillet er ikke forankret formelt i Studentparlamentet, da vi har vårt første møte 30. September. Innspillet er dermed forbeholdt parlamentets ettergodkjenning.

1) De overordnede målene for forskning og høyere utdanningspolitikken.

Vi vil holde opp universitetets særegenhet, kunnskapens egenverdi og studentenes egenverdi.

Vi ser på universiteter som hjørnesteiner i det sivile samfunn, et universitet er i sin form verken en tjener for marked eller stat, men frie og kritiske arenaer som foredler sin samtids kunnskap.

Et vesentlig svakhetstrekk ved Stortingsmeldingen Meld. St. 18 (2012-2013) er mangelen på understrekning av kunnskapens egenverdi. Kunnskapen får ikke samfunnsnytte kun ved sin anvendelse, ved broene og borrene som kan bygges på bakgrunn av den, men på spørsmålene økt kunnskap skaper og løser i seg selv.

Universiteter må beholde sin unike forvaltning av bredde igjennom en fornyet satsning på grunnforskning fordi breddeundervisning og forskning er den grunnleggende foredlingen av kunnskap for nåværende og fremtidige generasjoner.

Studentens egenverdi består i verdien av opplæringen av stadig nye generasjoner kunnskapssultne og kritiske studenter. De foredler kunnskap og blir viktige aktører som kunnskapsbærere som gir nytte både som kompetent arbeidskraft og som bidragsyter til økt kunnskap i samfunnet.

Tilgangen til den kunnskap samfunnet skaper ved universiteter og høyskoler for alle uavhengig økonomisk kår, klasse eller bakgrunn er grunnleggende for å bidra til sosial mobilitet i samfunnet og redusere klasseforskjeller, spre kunnskap og dermed makt og øke tillitten i samfunnet.

2) Hvilke aktører i samfunnet vil det være særlig viktig å samarbeide med for å følge opp prioriteringene?

Vi ser de viktigste aktører vil være andre universiteter og høyskoler i inn og utland, forskningsrådet, Den Europeiske Union, Kunnskapsdepartementet, regionale og nasjonale myndigheter, utdanningssektoren og næringslivet og de ansatte og studentenes organisasjoner.

3) Hvordan kan disse prioriteringene bidra til å nå de overordnede målene.

De overordnede målene i forskning og høyereutdanningspolitikken om å bli en ledende kunnskapsnasjon må nås igjennom en tydeligere satsning på de forskningstunge universitetene, verving om deres autonomi og ved å løfte studentfinansieringen slik at studentene kan fokusere på å studere og at det å studere skal være en reell mulighet for alle uavhengig av bakgrunn.

Videre vil vi svare på i prioritert rekkefølge de tre temaområdene Regjeringen bør prioritere innenfor forsknings- og høyere utdanningspolitikken.

Første og viktigste prioritering er grunnforskning da den er utgangspunktet for all annen kunnskapsforedling, videre er fullfinansiering av studenten, og tverrfaglig forskning innenfor de største samfunnsutfordringene i vår samtid; klima, sosial mobilitet og demokratibygging.

Hvordan kan vi bidra til at Norge får forsknings- og høyere utdanningsmiljøer i toppklasse?

Regjeringen må å satse på fremragende miljøer der disse oppstår igjennom videreutviklingen av ordning som Senter for fremragende forskning og fremragende utdanning, fremfor å forhåndsdefinere eksempelvis noen universiteter som eliteinstitusjoner. Digitalisering både som verktøy for undervisning, evaluering og i forskning, men også som formidling av kunnskap til enda større masser.

Universitetene må dele sin kunnskap med sitt samfunn. Det bør tenkes nytt rundt Open Access og det bør utarbeides en nasjonal strategi for fri tilgjengeliggjøring av kunnskapen som finnes innenfor universiteter og høyskolesektoren for samfunnet, andre universiteter og forskere og verden forøvrig.

Til syvende å sist blir stabile og langsiktige rammevilkår for grunnforskningen den beste garanti for å ha et felt hvor fremtidens toppforskere vil oppstå. Vi vet ikke hvor eller i hvilke sektorer i dag, men vi vet at vi ikke får de om vi ikke har en bredde av disipliner og profesjoner med et høyt nivå, hvor de beste kan vokse frem naturlig og få stå på skuldrene til en mengde forskeres arbeid i flere felt.

Til slutt må det understrekes at vi ikke får fremtidens toppklasse rekruttert fra et segment av sosial eller økonomisk sjikt; tilgjengeligheten til høyere utdanning for alle, ved å slå vern om gratisprinsippet og fullfinansierte studenter er den grunnlegende innsatsfaktor for fremtidens toppforskning.

Med vennlig hilsen
Arbeidsutvalget Studentparlamentet ved Universitet i Bergen
v, Fag, forskning og likestillingsansvarlig

Erlend Sand /sign.

Innspill til langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015-2024 – UTKAST til svar fra Universitetet i Bergen

I *Meld.St.18 Lange linjer – kunnskap gir muligheter* varslet Regjeringen at det skal utarbeides en langtidsplan for forskning og utdanning 2015-2024. I brev fra Kunnskapsdepartementet 01.07.13 inviteres det til å komme med innspill til en slik langtidsplan. Universitetet i Bergen har hatt en bred høringsprosess, og innspill til langtidsplanen drøftes i universitetsstyrets møte 26.09.13.

All aktivitet ved Universitetet i Bergen er tuftet på forskningsuniversitetets akademiske verdier. Kvalitet og mangfold er vårt varemerke som forskningsuniversitet. Det er dette som er basis for satsninger, og det er her grunnlaget for fremtidige satsninger ligger. Disipliner skal være viktige. Samtidig mener vi at mye forskning vil skje i skjæringspunktet mellom dem. Ved UiB vil tverrfaglig innsats være avgjørende for å lykkes. Utfordringer i samfunnet – enten de er globale, nasjonale, regionale eller lokale, følger ikke disiplinrensere. Universitetets klimaforskning viser hvordan våre fagmiljøer gjennom tverrfaglig samarbeid har skapt et satsingsområde med fremragende forskning som er internasjonalt synlig og konkurransedyktig.

Som forskningsuniversitet har UiB et nasjonalt ansvar for å videreutvikle vår kompetanse innenfor alle fagområder. Samtidig har universitetet flere fagmiljø som er blant de ledende i verden. En langtidsplan må gi rom for UiB til å satse på kvalitet, å videreutvikle våre ledende miljø, samtidig som vi må kunne legge til rette for at flere slike fremragende miljøer kan vokse frem. Hvilke områder som i fremtiden blir viktigst og mest fremragende, er det ikke gitt at det er nok kunnskap om i dag.

UiB mener at forskningspolitikken må ses i sammenheng med politikken for høyere utdanning. Dette er svært viktig. Høyere utdanning er karakterisert av den nære forbindelsen til forskning, med prinsipper om at all høyere utdanning skal være forskningsbasert. For UiB og de andre forskningsuniversitetene er det grunnleggende med utdanning basert på aktive forskeres innsats og med involvering av studenter i forskning.

For at universitetet skal kunne ivareta sitt oppdrag og utvide og sprengre grenser for det vi vet og det vi tror vi vet, er høy kvalitet i utdanningen viktig. Universitetets kjennemerke er forskningsbasert undervisning. UiB vil prioritere studentaktiv forskning og for å få dette til må studiefinansieringen forbedres slik at heltidsstudenten kan gjenreises.

I langtidsplanen må større diversitet mellom institusjonene innenfor forskningssystemet synliggjøres og videreutvikles. Det er og bør være større forskjeller mellom universitetenes profil. Anerkjente forskningsuniversiteter som UiB kjennetegnes ved at vi har høy internasjonal kvalitet over stor faglig bredde. Langtidsplanen bør gi UiB økte muligheter til å styrke våre ambisjoner om å være i den internasjonale forskningsfronten.

PRIORITERTE FELT VED UiB

Universitetet i Bergen har ambisiøse kvalitetskrav som ikke bare gjelder særlige forskningssatsninger, men hele forsknings- og utdanningsvirksomheten. Å ivareta kvalitet fordrer en aktiv og målrettet fornyelse av fagene, i takt med den internasjonale kunnskapsutviklingen og ut fra universitetets fortrinn.

Hovedsatsingsområdene ved UiB kjennetegnes av spiss og bredde i forskning og utdanning. UiB har tradisjon for, og et fortrinn i, marin og utviklingsrelatert virksomhet og i universitetets strategi er det å fremme satsingen og profilering innenfor disse områdene viktig.

Med grunnlag i egen kvalitet og fagtradisjon, samt et målrettet og langsiktig arbeid, har UiB kunnet bygge opp klimaforskning som et tredje viktig hovedsatsingsområde. Basert på meget gode resultater fra Bjerknessenteret for fremragende forskning, er ny langsiktig finansiering av Senter for klimadynamikk fra Kunnskapsdepartementet et sterkt utgangspunkt for langsiktig satsing. I denne satsingen ligger det også prosjekter og videre planer for forskning på klimatilpasning som inkluderer fagmiljø innenfor samfunnsvitenskap, humaniora og jus. UiB vil på denne måten styrke sin internasjonalt ledende posisjon som leverandør av forskningsbasert kunnskap om klimaspørsmål.

Innenfor marin- og klimaforskning er det etablert klynger med andre kunnskapsaktører. UiB planlegger flere klynger, fordi samarbeid også har fysisk aspekt. En medieklynge er allerede etablert med UiB som sentral aktør. Klyngen vil bli samlokalisert med stort potensial for økt og nyskapende satsing på medier og digitalisering innenfor både forskning, utdanning. En energiklynge er også under etablering.

Utdanningsvirksomhet knyttet til hovedsatsingene omfatter alle nivå fra grunnutdanning til doktorgrad. Disse satsingene er bygd opp gjennom lang tid og har også røtter ved Bergen Museum. Kvaliteten i våre fagmiljøer kjennetegnes imidlertid ikke bare ved de rike fagtradisjonene, men ved deres relevans og betydning for forståelsen og løsningen av vår tids globale utfordringer. Det tar lang tid å utvikle forskningsmiljøer i internasjonal toppklasse, og i et slikt perspektiv er en langtidsplan som ivaretar disse, samt legger til rette for nye, et viktig steg i riktig retning.

Grensesprengende forskning og originale innovasjoner skjer ofte i møte mellom ulike fagdisipliner. Tverrfaglig innsats vil derfor være avgjørende for forskningsstrategien ved UiB. Vitenskapene er i en hurtig utvikling hvor det forventes et tettere forsknings- og utdanningssamarbeid.

SAMARBEID

Akademisk frihet og institusjonell autonomi skal og må ligge til grunn for alt samarbeid. Med dette som utgangspunkt er UiB positiv til samarbeid med næringsliv, offentlig sektor, politiske myndigheter, andre forsknings- og utdanningsinstitusjoner, inkludert instituttsektor og randsonen, samt ulike organisasjoner. Å være åpne for omverden er en viktig del av vårt samfunnsoppdrag og et viktig bidrag til å nå målene som er skissert i forskningsmeldingen, men også i vår egen strategi.

I forskningssystemet er instituttsektoren viktig som samarbeidspartner for forskningen ved universitetene. UiBs oppgave er grunnforskning, anvendt forskning og oppdragsforskning er viktigere i instituttsektoren. Å få til dette samarbeidet er avgjørende for forskningsinnsatsen i vår region. Det er viktig at langtidsplanen tar opp hvordan denne typen samarbeid mellom institusjoner med ulike oppdrag kan fremmes. Et konkret innspill som UiB mener må prioriteres er å se på speilingsordninger i finansieringssystemet, slik at ikke bare den ene parten tjener på samarbeid.

De ulike sentertyper som sentre for fremragende forskning, sentre for fremragende utdanning, sentre for forskningsdrevet innovasjon, sentre for fornybar energi og nordiske sentre for fremragende forskning er viktige virkemidler. For Universitetet i Bergen er sentrene for fremragende forskning aller mest aktuelle, men det er ønskelig å delta og bidra i de andre typene av sentra også. Slike sentra konsentrerer innsatsen og erfaringene med sff-er er særlig gode. De bidrar til en ønsket langsiktighet i større forskningssamarbeid.

Universitetet i Bergen deltar aktivt på den internasjonale forskningsarenaen og skal øke denne innsatsen. Vi vil prioritere tematiske satsinger gjennom EUs rammeprogrammer og satsing på grunnforskning på toppnivå i ERC. Dette er arenaer som gir oss nye muligheter for grensesprengende kunnskapsutvikling.

Langtidsplanen bør legge til rette for økt samarbeid med strategisk viktige land også utenfor Europa. BRICS-landenes økonomiske utvikling og systematiske satsing gjør dem til viktige samarbeidspartnere for UiB. Tilrettelegging for de norske fagmiljøenes bidrag i slikt samarbeid må bedres, blant annet gjennom økonomiske virkemidler.

INNSATSFAKTORER

De viktigste innsatsfaktorene for Universitetet i Bergen er forutsigbarhet og langsiktighet. Grunnforskning som universitetets hovedoppgave, krever langsiktighet og rom for å kunne ta risiko i forskningen. Derfor er det spennende med en langtidsplan som tar mål av seg til å gi nettopp det. Planen må være reell og kunne følges opp, men samtidig må ikke veikart og planer være så kategoriske at de ikke kan endres når betingelser endres.

Finansiering er det feltet der det trenges mest forutsigbarhet og kanskje enda viktigere langsiktighet, det gjelder både forskning og utdanning. Derfor er det positivt at et eget utvalg er oppnevnt for å vurdere modellen for finansiering av universitetene og høyskolene. Hensynet til å fremme kvalitet må være viktigst i en slik gjennomgang. Samtidig må et nytt finansieringssystem ivareta den egenarten UiB og de andre forskningsuniversitetene representerer.

Det trengs også et tjenlig styringssystem. Kortsiktig detaljstyring og avrapportering anser vi som lite hensiktsmessig. Det er derfor viktig for UiB at linjen med mindre detaljerte og mer overordnede styringsmål videreføres. Denne typen rammebetingelser er en svært viktig innsatsfaktor.

Det viktigste kriteriet for å lykkes med våre ambisiøse kvalitetskrav er å rekruttere de beste forskerne til å arbeide ved Universitetet i Bergen. Vi må ha planer og systemer som sikrer kvalitet og fleksibilitet når vi skal rekruttere fremragende forskere i et internasjonalt arbeidsmarked. Ofte kan det være begrensede karrieremuligheter selv i prioriterte spissmiljø. Her er det gjerne flere stipendiat og postdoktorstillinger enn ellers, men universitetet har også her begrenset handlingsrom til å tilby faste stillinger. Innstegstillinger kan bli et viktig virkemiddel, men dette avhenger i stor grad av finansiering. Prinsipielt mener UiB at innstegstillinger bør gis til alle fagmiljøer.

Bygg og vedlikehold er viktig. Etterslepet er stort og det må være planer for hvordan det skal tas fatt i. Selv om institusjoner som selv forvalter sin eiendomsmasse, som UiB, gjennom de siste årene har satsset mer planmessig på å prioritere fornyelse og vedlikehold, er det etterslep i fornyelse og oppgradering av infrastrukturen. UiB har en rekke byggeprosjekter som må gis prioritet de kommende årene. Det gjelder for eksempel fullføring av rehabilitering av museumsbygningen, nytt teknologibygget, rehabilitering av Nygård skole og Realfagsbygget.

Teknologi er en svært viktig innsatsfaktor for Universitetet i Bergen. Her er en plan og satsing på forskningsinfrastruktur helt nødvendig. Forskningsinfrastruktur av høy kvalitet binder sammen forskning, utdanning og innovasjon. For UiB er infrastruktur alt fra et enkelt instrument, store laboratorier, forskningsskip, databaser, systemer for digitalisering av utdanning og forskning, til paneler og samlinger. Tilgang til infrastruktur av høy kvalitet gir norsk forskning store fortrinn, som igjen gjør universitet attraktivt som samarbeidspartner. Ett konkret eksempel er Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD).

Samarbeidet mellom universitetene og Forskningsrådet om forvaltning av ressurser til store utstyrsinvesteringer de siste årene er positive forhold, men det trengs mer ressurser og mer langsiktig planlegging og forpliktelser til ressursøkning.

Ekstern finansiering er viktig, også for Universitetet i Bergen. Det trengs incentiver for dette, men også fleksibilitet i organiseringen. Ekstern finansiering gir universitetene økte ressurser, men også inspirasjon og kunnskap gjennom samarbeid. Og kanskje viktigst av alt; kvalitetssikring.

REALVEKST VS REALNEDGANG

Hvis Universitetet i Bergen får 20% økning i våre budsjetter, ville ressursene bli brukt til å øke kvaliteten i grunnforskningen. Kvalitet i grunnforskningen er avgjørende for å utvikle flere miljøer på høyt internasjonalt nivå. Det må være stor frihetsgrad på slike grunnforskningsmidler for å ivareta en kunnskapsberedskap i forhold til morgendagens utfordringer.

Ved UiB har vi forskere og forskningsgrupper ved de fleste av våre fakulteter som arbeider inn mot klimafeltet. UiB er derfor særskilt godt egnet til å etablere tverrfaglig klimaforskning og forskning på klimatilpasning. UiB vil prioritere å forsterke klimasatsingen i arbeidet med å gjøre feltet til et nytt hovedsatsingsområde. Vi vil på denne måten også posisjonere UiB i forkant av utlysningene av forskningsmidler til EUs klima- og energiforskningsprogram under Horizon 2020.

Det vil også være viktig å styrke de etablerte hovedsatsingsområdene innenfor marine og utviklingsrelaterte studier, og ved å øke innsatsen i fagmiljøer av høy kvalitet innenfor hele universitetets virksomhet.

Finansieringssystemet er under utredning, det er bra. Dagens finansiering er i stor grad historisk fundert. Det kan legges mer vekt på samarbeid, arbeidsdeling, faglig konsentrasjon i modellene. Det er viktig at de store variasjonene i kostnadene for studieplasser i ulike fagfelt blir ivaretatt. Det er også viktig at tilpasninger i finansieringssystemet ivaretar de store universitetenes ansvar for å ivareta faglig kvalitet over stor faglig bredde.

Skulle UiB få et kutt på 20% i bevilgning, ville det blitt svært vanskelig fortsatt å ivareta kvalitet og bredde. Hvis det likevel blir kutt, må vi satse på samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon. Norge er et lite land med mange studiesteder og forskningsmiljø. Konkurransen fremmer kvalitet, men samarbeid er også viktig. Særlig på utdanningssiden for å fremme gode studieløp for studentene som også gir mulighet til å veksle mellom institusjoner. Eventuelle kutt bør derfor skje gjennom konsentrasjon på nasjonalt nivå.

I større grad enn innenfor faglig virksomhet er det et potensial for administrativ samordning av driftsoppgaver mellom institusjonene. Universitetet i Bergen er allerede i dag aktivt involvert i slike prosesser på ulike nivå, men her finnes det mulighet for flere fellesløsninger på både regionalt og nasjonalt. UiB stiller seg positiv til å styrke samarbeidet der det gir mulighet for mer rasjonelle løsninger for driften av universitetet.

OPPSUMMERING

Langtidsplanen må omhandle universitetenes egenart, betingelser for tverrfaglig satsing, opplegg for samarbeid mellom forskningsaktører med ulike institusjonelle betingelser, den må si noe om forutsigbarhet og langsiktighet i finansiering og styring av institusjonene, hver for seg og samlet, ta opp rammebetingelser, bygninger og rom for vedlikehold, omhandle infrastruktur, rekruttering og fleksibilitet i organisering av aktivitet med ekstern finansiering.

Følgende punkter er særlig viktig for Universitetet i Bergen:

- En langtidsplan må gi rom for Universitetet i Bergen til økt satsing på kvalitet i forskning. Forskning og utdanning må ses i sammenheng

- Det viktigste kriteriet for å lykkes med våre ambisiøse kvalitetskrav er å rekruttere de beste forskerne til å arbeide ved UiB. Vi må ha planer og systemer som sikrer kvalitet og fleksibilitet for å rekruttere fremragende forskere i et internasjonalt arbeidsmarked
- I langtidsplanen bør større diversitet mellom institusjonene innenfor forskningssystemet synliggjøres og videreutvikles
- Langtidsplanen må inneholde virkemidler både for å styrke etablerte satsningsområder og legge til rette for nye satsinger innenfor fagmiljø med høy kvalitet
- Universitetet i Bergen vil særlig fremheve klimaforskning og forskning på klimatilpasning som et nytt hovedsatsningsområde
- Universitetet i Bergen har tradisjon og fortrinn innenfor marin forskning og utviklingsrelatert forskning og vil videreføre disse satsingene
- Tverrfaglig innsats vil være avgjørende for forskningsstrategien ved UiB fordi grensesprengende forskning og originale innovasjoner skjer ofte i møte mellom ulike fagdisipliner.
- Klynger vil være et viktig virkemiddel for UiB for å utvikle satsninger i samarbeid med andre kunnskapsaktører. Etablering av en medieklynge vil være en modell for denne typen samarbeid ved UiB.
- Satsing på bygg og forskningsinfrastruktur må være sentralt i langtidsplanen. Forskningsinfrastruktur av høy kvalitet binder sammen forskning, utdanning og innovasjon
- Hensynet til å fremme kvalitet i forskning og utdanning er viktigst i vurdering av økonomiske virkemidler